

4 SIVISTYSTOIMI

4.1 Opetustoimi

4.1.1 Perusopetuksen alueellinen saavutettavuus

Arvioinnin taustaa

Arvioinnin kohde

Lääninhallitusten tehtävänä oli selvittää perusopetuksen saavutettavuus ja saavutettavuudessa tapahtunut muutos vuoden 2002 tilanteeseen verrattuna. Perusopetuspalvelut tulee olla saavutettavissa tasavertaisesti läänin eri osissa.

Toimintaympäristö

Väestöennusteen mukaan Itä-Suomen läänissä perusopetuksen ikäluokat pienenevät jatkuvasti. Lukuvuonna 2004 - 2005 ensimmäisellä luokalla aloitti 6 235, kuluvana lukuvuonna 5 924 oppilasta ja syksyllä 2010 vastava ikäluokka on 5 439 (Tilastokeskus, Väestöennuste iän mukaan 2004 - 2040). Ikäluokkien pienenemisen vuoksi kunnat ovat joutuneet ja joutuvat tarkistamaan kouluverkkoaan, mikä puolestaan saattaa johtaa etäisyydellä mitatun perusopetuksen saavutettavuuden heikkenemiseen ja koulukuljetusten lisääntymiseen. Kunnat päättävät itsenäisesti kouluverkostaan. Oikeuskansleri on kiinnittänyt huomiota siihen, että kuntien tulisi kyläkoulujen lakkauttamista ja koulumatkojen järjestelyä koskevassa päätöksenteossaan ottaa huomioon lasten perusoikeudet niin, etteivät opetusjärjestelyt ylipitkien koulumatkojen johdosta loukkaa ihmisten yhdenvertaisuutta ja oikeutta opetuspalveluihin (Oikeuskansleri Paavo Nikulan päätös 5.9.2000, dnro 40/51/98).

Perusopetuspalvelujen saamista lähikoulussa on pidetty koulutuspoliittisissa linjauksissa yhtenä keskeisenä tavoitteena. Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelman mukaan ”jokaisella on tasavertainen oikeus saada edellytystensä mukaista koulutusta elinikäisen oppimisen periaatteen mukaan. Syrjäytymisen ehkäisemiseksi painotetaan lasten ja nuorten oikeutta henkisesti ja fyysisesti turvalliseen kasvuympäristöön. Ihmisten yhdenvertaisuutta ja alueiden välistä tasa-arvoa vahvistetaan. Perusopetuksen järjestämisen lähtökohdanna on yhtenäinen peruskoulu. Lähikouluperiaatetta vahvistetaan.”

Opetusministeriön vuosien 2003 - 2008 Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman mukaan perusopetuspalvelujen saatavuus turvataan koko maassa asuinpaikasta riippumatta. Tavoitteena on vahvistaa lähikouluperiaatetta sekä tukea ja kehittää joustavia koulutusratkaisuja vuosiluokat 1 - 9 muodostavan perusopetuksen edistämiseksi. (Opetusministeriö. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2003 - 2008).

Ikäluokkien pienentyessäkin on tarkoitus turvata laadullisesti hyvät ja mahdollisimman monipuoliset koulutuspalvelut. Perusopetuksen lainsäädäntöä ja rahoitusta on suunniteltu muutettavaksi niin, että ne tukevat alueellista koulutustarjontaa ja oppilaitosten välistä yhteistyötä. (Opetusministeriön hallinnonalan tuottavuusohjelma 2005 - 2009/22.10.2004). Kriteerejä perusopetuksen hyvälle saavutettavuudelle ei lainsäädännössä eikä opetusministeriön asiakirjoissa ole määritelty.

Väitöskirjassaan Koskinen (2005) selvitti Itä-Suomen läänin kuntapäättäjiä ja rehtorien käsityksiä koulutuksen perusturvasta, tilasta ja sen tulevaisuudesta. Hän keräsi tutkimuksen tiedot vuonna 2000. Yhtenä tärkeänä koulutuksen perusturvan osiona molemmat ryhmät näkivät oikeuden ilmaiseen koulumatkaan yli viiden kilometrin matkalta. Ilmaiset koulumatkat olivat tilaltaan parhaimmassa kunnossa olevien perusturvan osioiden kärkipäässä eikä niissä koettu juurikaan olevan vajetta. Maakunnittaisia eroja ei näkemyksissä ollut. Kuntapäättäjiä mielestä ilmaisissa koulumatkoissa oli hieman enemmän puutteita kuin rehtorien mielestä. Koulutuksen perusturvan tulevaisuutta tarkasteltaessa ilmaisissa koulumatkoissa ei nähty tapahtuvan muutosta.

Lainsäädännöllinen perusta

Perusopetuslain (628/1998) mukaan kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta. Nämä palvelut kunta voi järjestää itse, yhdessä muiden kuntien kanssa tai hankkia ne opetusluvan saaneelta rekisteröidyltä yhteisöltä tai säätiöltä tai valtion oppilaitokselta. Kuntien yhteistyötä varten voidaan perustaa kuntayhtymä. Kunnat päättävät oppilaitosverkostaan itsenäisesti. Opetus kunnassa tulee kuitenkin järjestää siten, että oppilaiden matkat ovat asutuksen, koulujen ja muiden opetuksen järjestämispaikkojen sijainti sekä liikenneyhteydet huomioon ottaen mahdollisimman turvallisia ja lyhyitä.

Oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen, jos koulumatka on viittä kilometriä pidempi tai jos se oppilaan ikä tai muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu hänelle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi. Oppilaan päivittäinen koulumatka odotuksineen saa kestää enintään kaksi ja puoli tuntia. Jos oppilas on lukuvuoden alkaessa täyttänyt 13 vuotta tai saa erityisopetusta erityisluokassa tai -koulussa, saa koulumatka kestää enintään kolme tuntia. Jos oppilaan kuljetusta ei voida järjestää säädetyllä tavalla, on oppilaalla oikeus maksuttomaan majoitukseen ja täysihoidon. Oikeutta maksuttomaan majoitukseen ja täysihoidon ei kuitenkaan ole niillä oppilailta, jotka ovat hakeutuneet muuhun kuin siihen kouluun, johon heillä on perusopetuslain 28 §:n nojalla oikeus päästä. Tällöin heiltä voidaan periä majoituksesta ja täysihoidosta kohtuullisia maksuja.

Perusopetusta koskevan valtiosuuslainsäädännön muutos (1071/2005) sekä kunta- ja palvelurakennemuutokset voivat vaikuttaa kuntien tuleviin kouluverkkoratkaisuihin.

Arviointiasetelma

Arviointikriteerit

Perusopetuksen saavutettavuus on hyvä silloin, kun oppilaat voivat käydä peruskoulua kohtuullisen matkan päässä kotoa ja suorittaa koulumatkan laissa määritellyn matkan odotuksineen käytettävän ajan sisällä. Perusopetuspalvelut tulee olla saavutettavissa tasavertaisesti läänin eri osissa.

Arviointikysymykset	Arviointimittarit
- Koulujen määrät kokoryhmittäin vuosina 2002 ja 2005	- Koulujen määrät kokoryhmittäin vuosina 2002 ja 2005
- Minkä verran kuntien perusopetuksessa olleiden 7 - 12 ja 13 - 15 -vuotiaiden ikäluokat olivat muuttuneet vuodesta 2002?	- 7 - 12 ja 13 - 15 -vuotiaiden ikäluokkien muutos vuodesta 2002 vuoteen 2005
- Millainen perusopetuksen saavutettavuus oli vuonna 2005?	- Koulusta 5 kilometrin etäisyydellä asuneiden 7 - 12 ja 13 - 15 -vuotiaiden osuudet ko. ikäluokista
- Oliko perusopetuksen saavutettavuus muuttunut vuoden 2002 tilanteesta?	- Ero koulusta 5 kilometrin etäisyydellä asuneiden 7 - 12 ja 13 - 15 -vuotiaiden osuuksissa ko. ikäluokissa vuosina 2002 ja 2005
- Oliko perusopetuksen saavutettavuudessa eroja maakuntien välillä?	- Koulusta 5 kilometrin etäisyydellä asuneiden 7 - 12 ja 13 - 15 -vuotiaiden osuudet ko. ikäluokissa maakunnittain
- Minkä verran kuljetusoppilaiden määrä oli muuttunut vuodesta 2004?	- Kuljetusoppilaiden määrän ja osuuden muutos perusopetuksen oppilaista vuosina 2004 ja 2005
- Kuinka paljon vuonna 2005 oli oppilaita, joilla oli ajallisesti pitkiä koulumatkoja?	- Niiden oppilaiden määrä, joilla oli ajallisesti pitkiä koulumatkoja
- Oppilasikäluokkien kehitys vuoteen 2010 mennessä maakunnittain	- Perusopetuksen oppilasikäluokkien kehityksen muutos vuosina 2005 - 2010 maakunnittain

Arviointiaineisto

Arviointiaineiston muodostivat tilastoaineistot sekä Internet -kyselyaineisto. Perusopetuksen saavutettavuuden arvioinnissa käytettiin menetelmänä karttaesittämistä ja tilastojen analysointia läänin tasolla, maakunnittain, seutukunnittain ja kuntaryhmittäin. Lääninhallituksella on ajantasainen tietokanta läänin peruskoulujen sijainnista sekä arviointitieto vuoden 2002 tilanteesta. Opetushallituksen tilastoista saatiin kuljetusoppilaiden määrät vuosilta 2002 - 2005. Koulujen koot, seutukunta- ja kuntaryhmäluokitukset, kartta-aineiston ikäluokittaiset väestötiedot neliökilometriruuduittain sekä väestöennusteet saatiin Tilastokeskuksesta. Kouluverkkoa tarkasteltiin toiminnassa olleiden peruskoulujen perusteella.

Kartoilla esitettiin 1 - 6-, 7 - 9- ja 1 - 9-luokkien opetusta antavat koulut kunnittain. Kuntien ylläpitämien koulujen lisäksi saavutettavuuden arvioinnissa olivat mukana yksityiskoulut ja valtion koulut. Peruskouluasteen erityiskoulut eivät olleet mukana tässä arvioinnissa. Saavutettavuutta arvioitiin erikseen vuosiluokkien 1 - 6 ja 7 - 9 opetusta antavien koulujen osalta. Perusopetuksen alueellista saavutettavuutta mitattiin koulusta viiden kilometrin etäisyydellä asuneiden 7 - 12- ja 13 - 15-vuotiaiden osuuksilla kyseisistä ikäluokista eli peruskouluverkon kattavuudella suhteessa peruskouluikäisten asuinpaikkaan. Arviointi perustui siten viiden kilometrin säteellä mitattuun koulumatkaan. Lisäksi tarkasteltiin ajallisesti pisimpien koulumatkojen määrien eroja maakunnittain sekä syitä kuljetusetuun. Koulumatkan rasittavuutta ei tässä yhteydessä selvitetty.

Kuljetusoppilaiden määrän ja koulumatkoihin pisimpiä aikoja käyttävien määrän selvittämiseksi tehtiin kysely Internetissä koulutuksen järjestäjille. Samalla kysyttiin syitä säädösten määrittämien koulumatka-aikojen ylittymiseen. Kaikki kunnat vastasivat kyselyyn. Kuljetusoppilaiden määrien tarkastelussa käytettiin myös opetushallituksen tilastoja, koska jotkut kunnat sisällyttivät vastauksissaan erityisopetukseen otettuja tai siirrettyjä oppilaita 1 - 6- ja 7 - 9-luokkien kuljetusoppilaiden lukumääriin, vaikka yleisopetuksen ryhmissä olleet erityisopetuksen oppilaat pyydettiin jättämään luvuista pois. Kuljetusoppilaiden osuuksia kaikista oppilaista vertailtiin maakunnittain. Muutosten suuruutta vuosina 2004 - 2005 verrattiin maakunnittain. Samoin verrattiin maakunnittain ajallisesti pisimmistä matkoista olevien kuljetusoppilaiden, osuuksia kaikista oppilaista vuonna 2005.

Alueellisia eroja perusopetuksen oppilasmäärien kehityksessä tarkasteltiin prosenttiyksikköjen muutoksina oppilasmäärissä maakunnittain ja seutukunnittain vuosina 2002 ja 2005.

Käytetyn aineiston perusteella ei voitu tehdä analyysiä kuntien välisten saavutettavuuden erojen syistä kuntatyyppien sisällä. Myöskään seutukuntien välisten ja maakuntien välisten eroavuuksien syiden analysointi ei ollut mielekäästä.

Saavutettavuuden tarkastelu viiden kilometrin säteellä kouluista asuvien ikäluokkien osuuksien perusteella ei anna aivan todellista kuvaa tilanteesta, sillä oppilas ei aina käy asuinpaikkaansa lähinnä olevaa koulua. Tällaisia oppilaita on kuitenkin vähän ja lähinnä vain kaupunkikunnissa. Lisäksi tietä pitkin mitattuna koulumatkan pituus voi olla suurempi kuin viisi kilometriä vaikka suora etäisyys olisikin alle viisi kilometriä. Matkan rasittavuus tai vaarallisuus on myös yhteydessä saavutettavuuteen. Tässä selvityksessä ei otettu huomioon kotiopetuksessa olleita eikä naapurikunnan puolella käyviä oppilaita vaan heidän asuinpaikkaansa verrattiin oman kunnan lähimpään kouluun, mikä myös vääristää hieman tuloksia.

4.1.1.1 Arviointitulokset

1 - 6 luokkien kouluverkko ja perusopetuksen saavutettavuus

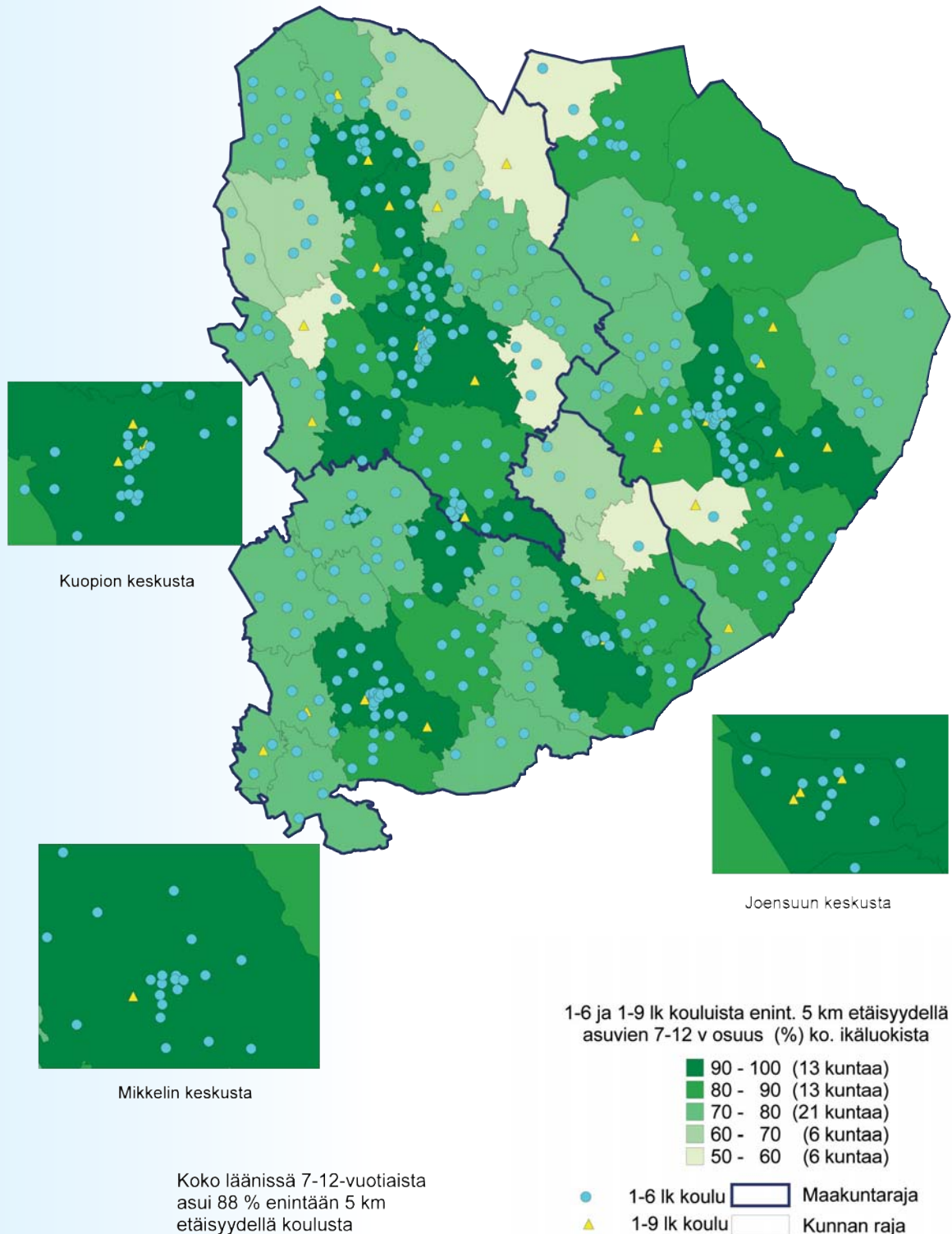
Vuonna 2005 Itä-Suomen läänissä oli 356 1 - 6-luokkien, 34 1 - 9-luokkien ja 59 7 - 9-luokkien koulua. Vuosina 2002 - 2005 läänissä lakkautettiin 1 - 6-luokkien opetusta antavia kouluja yhteensä 71. 1 - 9-luokkien yhtenäisen perusopetuksen koulujen määrä läänissä oli 10 enemmän kuin vuonna 2002.

Kaikissa maakunnissa pienten alle 50 oppilaan alakoulujen (luokat 1 - 6) määrä oli laskenut vuodesta 2002 vuoteen 2005 useimmissa kokoryhmissä. 10 - 20 oppilaan koulujen määrä Pohjois-Savossa ja Pohjois-Karjalassa sekä 31 - 40 oppilaan koulujen määrä Pohjois-Karjalassa oli sen sijaan noussut. Oppilasmäärän väheneemisestä huolimatta kunnat olivat halunneet säilyttää pieniäkin kouluja joillakin alueilla. Kehityssuunta näyttäisi muutoin olevan kohti suurempia yksiköitä (taulukko 6). Osa väheneemisestä selittyy ala- ja yläkoulujen (luokat 7 - 9) yhdistymisillä 1 - 9-luokkien kouluiksi.

TAULUKKO 6. Pienten 1 - 6-luokkien koulujen määrät oppilasmäärien mukaan vuosina 2002 ja 2005 Itä-Suomen läänissä

Maakunta	Alle 10 oppilasta		10 - 20 oppilasta		21 - 30 oppilasta		31 - 40 oppilasta		41 - 49 oppilasta		Yli 49 oppilasta	
	2002	2005	2002	2005	2002	2005	2002	2005	2002	2005	2002	2005
Etelä-Savo	0	0	9	9	28	24	24	20	10	8	57	52
Pohjois-Savo	0	0	4	5	30	23	24	20	16	16	86	76
Pohjois-Karjala	3	0	6	8	26	15	12	16	20	10	59	54
Itä-Suomi yht.	3	0	19	22	84	62	60	56	46	34	202	182

Perusopetuksen saavutettavuus ei ollut muuttunut paljoakaan vuodesta 2002, ja se oli edelleen melko hyvä. Koko läänissä 88 prosenttia 7 - 12-vuotiaista asui enintään viiden kilometrin etäisyydellä lähimmästä koulusta, mikä oli yhden prosenttiyksikön vähemmän kuin vuonna 2002. 13 kunnassa (17 kunnassa vuonna 2002) viiden kilometrin puskurin sisään jäävien osuus jäi alle 70 prosentin ja näistä kuudessa kunnassa alle 60 prosentin. Näissä kuudessa kunnassa kouluja, joissa annettiin 1 - 6-luokkien opetusta, oli 1 - 5. Alimmillaan kyseisen ikäluokan osuus oli 51 prosenttia (40 % vuonna 2002) (kuvio 9).

KUVIO 9. 7 - 12-vuotiaiden perusopetuksen saavutettavuus Itä-Suomen läänissä vuonna 2005

Maakunnittain erot 7 - 12-vuotiaiden perusopetuksen saavutettavuudessa vuonna 2005 olivat vähäiset. Kaikissa maakunnissa saavutettavuudessa oli tapahtunut lievää heikkenemistä vuodesta 2002 (taulukko 7).

TAULUKKO 7. Koulusta viiden kilometrin säteen sisällä asuvien 7 - 12- ja 13 - 15-vuotiaiden prosenttiosuudet ko. ikäluokista maakunnittain Itä-Suomen läänissä vuosina 2002 ja 2005

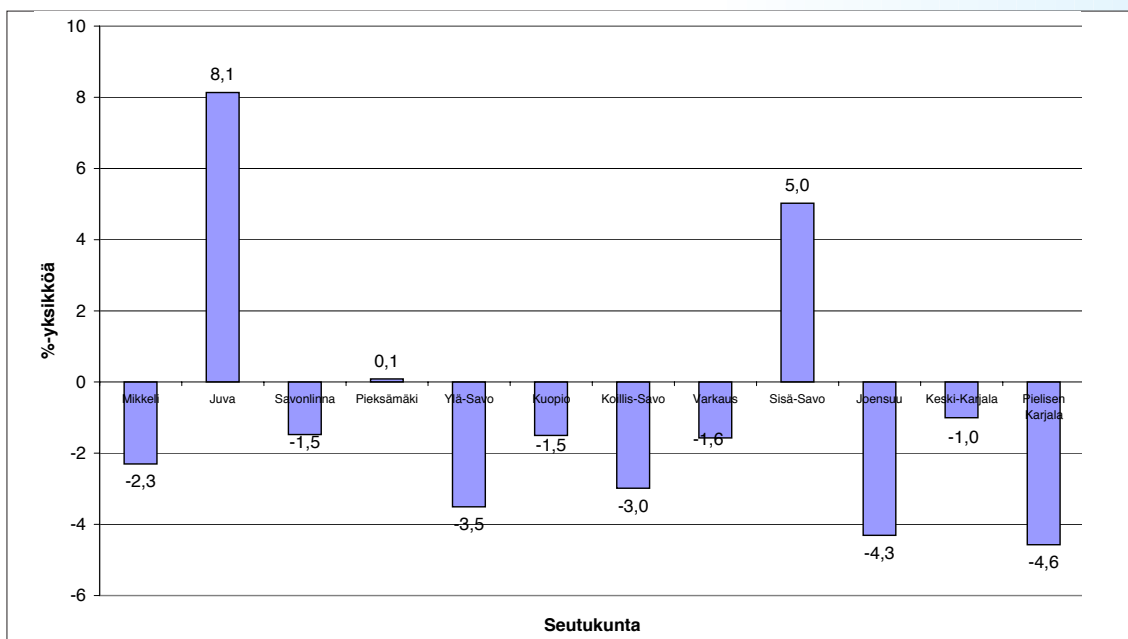
Maakunta	7 - 12 v. prosenttiosuus vuonna 2002	7 - 12 v. prosenttiosuus vuonna 2005	Ero %- yksikköä	13 - 15 v. prosenttiosuus vuonna 2002	13 - 15 v. prosenttiosuus vuonna 2005	Ero %- yksikköä
Etelä-Savo	86,8	86,7	-0,1	69,2	67,7	-1,5
Pohjois-Savo	90,1	88,5	-1,6	71,5	70,9	-0,6
Pohjois-Karjala	90,0	88,4	-1,6	63,0	61,5	-1,5
Itä-Suomen lääni	89,2	88,0	-1,2	68,3	67,2	-1,1

Seutukunnittain tarkasteltuna haja-asutusalueilla jäi viiden kilometrin puskurin sisään pienin osuus 7 - 12-vuotiaiden ikäluokista. Saavutettavuus oli heikoin Koillis-Savon, Sisä-Savon, Keski-Karjalan ja Ilomantsin seutukunnissa. Maakuntakeskusten ja Varkauden seutukunnissa saavutettavuus oli paras (taulukko 8).

TAULUKKO 8. Koulusta viiden kilometrin säteen sisällä asuvien 7 - 12- ja 13 - 15-vuotiaiden prosenttiosuudet kyseisistä ikäluokista seutukunnittain Itä-Suomen läänissä vuosina 2002 ja 2005

Seutukunta	7 - 12 v. %osuus vuonna 2002	7 - 12 v. %osuus vuonna 2005	Muutos 2002 - 2005 %-yksikköä	13 - 15 v. %osuus vuonna 2002	13 - 15 v. %osuus vuonna 2005	Muutos 2002 - 2005 %-yksikköä
Mikkeli	91,5	89,2	-2,3	73,7	72,6	-1,1
Juva	74,4	82,5	8,1	50,1	46,0	-4,1
Savonlinna	86,0	84,5	-1,5	71,1	67,6	-3,5
Pieksämäki	86,6	86,7	0,1	72,0	73,3	1,3
Ylä-Savo	85,1	81,6	-3,5	57,7	57,2	-0,5
Kuopio	95,7	94,2	-1,5	85,0	82,2	-2,8
Koillis-Savo	73,3	70,3	-3,0	51,2	49,2	-2,0
Varkaus	93,9	92,3	-1,6	76,7	77,2	0,5
Sisä-Savo	79,1	84,1	5,0	50,7	56,1	5,4
Joensuu	95,6	91,3	-4,3	68,5	63,8	-4,7
Keski-Karjala	80,1	79,1	-1,0	49,1	49,1	0,0
Pielisen Karjala	87,6	83,0	-4,6	63,5	60,8	-2,7
Itä-Suomen lääni	89,2	88,0	-1,2	68,3	67,2	-1,1

Saavutettavuus oli parantunut 7 - 12-vuotiailla vuodesta 2002 selkeästi Juvan seutukunnassa (noin kahdeksan prosenttiyksikköä) sekä Sisä-Savossa. Molemmassa seutukunnissa yhden suhteellisen suuren kunnan iso saavutettavuuden positiivinen muutos vaikutti koko seutukunnan saavutettavuuden selvään nousuun. Eniten saavutettavuus oli heikentynyt Joensuun ja Pielisen-Karjalan seutukunnissa (kuvio 10). Joensuun seutukunnassa heikkeneminen johtui pääasiassa kuntaliitoksista ja seutukuntien yhdistymisestä.

KUVIO 10. Koulusta viiden kilometrin säteen sisällä asuvien 7 - 12-vuotiaiden osuuden muutos (prosenttiyksikköä) kyseisissä ikäluokissa seutukunnittain Itä-Suomen läänissä vuodesta 2002 vuoteen 2005

Seutukuntatasolla tarkasteltuna pelkästään koulujen lakkauttamisen avulla ei voida selittää saavutettavuuden muutosta (taulukko 9). Samaan seutukuntaan saattoi kuulua sekä iso kaupunki että pieniä kuntia, jolloin pienten kuntien muutamakaan lakkautettu koulu ei juuri näkynyt saavutettavuudessa, koska oppilasmäärä lakkautetuissa kouluissa oli ollut vähäinen. Saavutettavuuden muutokseen on saattanut vaikuttaa koulujen lakkauttamisen ohella ikäluokkien pieneneminen ja muuttoliike kunnan sisällä ja kunnista toiseen. Niiden osuuksia muutoksesta ei tässä yhteydessä kuitenkaan selvitetty. Seutukuntien yhdistyminen selittänee osittain saavutettavuuden muutosta Joensuun seutukunnassa.

TAULUKKO 9. Koulusta viiden kilometrin säteen sisällä asuvien 7 - 12-vuotiaiden osuuden muutos näissä ikäluokissa, kyseisten ikäluokkien muutos ja lakkautetut 1 - 6 luokkien koulut seutukunnittain Itä-Suomen läänissä vuodesta 2002 vuoteen 2005

Seutukunta	7 - 12 vuotiaiden osuus vuonna 2002* %	7 - 12 vuotiaiden osuus vuonna 2005 %	Muutos 2002 - 2005 %-yksikköä	Oppilasmäärän muutos 2002 - 2005** %-yksikköä	Lakkautetut 1 - 6 lk koulut** 2002 - 2005 lkm
Mikkeli	91,5	89,2	-2,3	-3,7	10
Juva	74,4	82,5	8,1	-10,5	2
Savonlinna	86,0	84,5	-1,5	-7,5	8
Pieksämäki	86,6	86,7	0,1	-12,3	1
Ylä-Savo	85,1	81,6	-3,5	-6,7	9
Kuopio	95,7	94,2	-1,5	-2,3	7
Koillis-Savo	73,3	70,3	-3,0	-12,0	3
Varkaus	93,9	92,3	-1,6	-6,2	3
Sisä-Savo	79,1	84,1	5,0	-5,8	4
Joensuu	95,6	91,3	-4,3	-5,6	9
Keski-Karjala	80,1	79,1	-1,0	-11,5	2
Pielisen Karjala	87,6	83,0	-4,6	-14,0	11
Itä-Suomen lääni	89,2	88,0	-1,2	-6,3	69

* 7 - 12 vuotiaiden osuus vuosina 2002 ja 2005 laskettu kulloisenkin seutukuntajaon mukaan

** Oppilasmäärien muutos ja lakkautetut koulut laskettu vuoden 2005 seutukuntien alueiden perusteella

Kuntaryhmistä maaseutumaisissa kunnissa sekä alakoulujen että varsinkin yläkoulujen saavutettavuus oli heikoin. Paras kouluverkon kattavuus oli luonnollisesti suurimmissa kaupungeissa (taulukko 10). Lievää saavutettavuuden heikkenemistä vuodesta 2002 vuoteen 2005 oli tapahtunut kaupunkimaisissa ja taajaan asutuissa kunnissa sekä 7 - 12- että 13 - 15-vuotiaiden kohdalla. Tarkastelukaudella tapahtuneet kaupunkimaisten ja maaseutumaisten kuntien kuntaliitokset selittänevät osan saavutettavuuden heikkenemisestä kaupunkimaisissa kunnissa. Toisaalta kuntaliitokset ovat saattaneet vaikuttaa siihen, että maaseutumaisten kuntien ryhmässä saavutettavuus oli keskimäärin jopa parantunut 7 - 12-vuotiailla.

TAULUKKO 10. Koulusta viiden kilometrin säteen sisällä asuvien 7 - 12- ja 13 - 15-vuotiaiden prosenttiosuudet kyseisistä ikäluokista kuntaryhmittäin Itä-Suomen läänissä vuonna 2005 ja osuuksien muutos vuosina 2002 - 2005

Kuntaryhmä	7 - 12 v. %osuus vuonna 2002	7 - 12 v. %osuus vuonna 2005	Ero %- yksikköä	13 - 15 v. %osuus vuonna 2002	13 - 15 v. %osuus vuonna 2005	Ero %- yksikköä
Kaupunkimaiset	97,4	94,9	-2,5	90,3	86,3	-4,0
Taajaan asutut	91,0	90,6	-0,4	71,0	68,5	-2,5
Maaseutumaiset	79,0	79,5	0,5	46,7	46,5	-0,2
Itä-Suomen lääni	89,2	88,0	-1,2	68,3	67,2	-1,1

7 - 9 luokkien kouluverkko ja perusopetuksen saavutettavuus

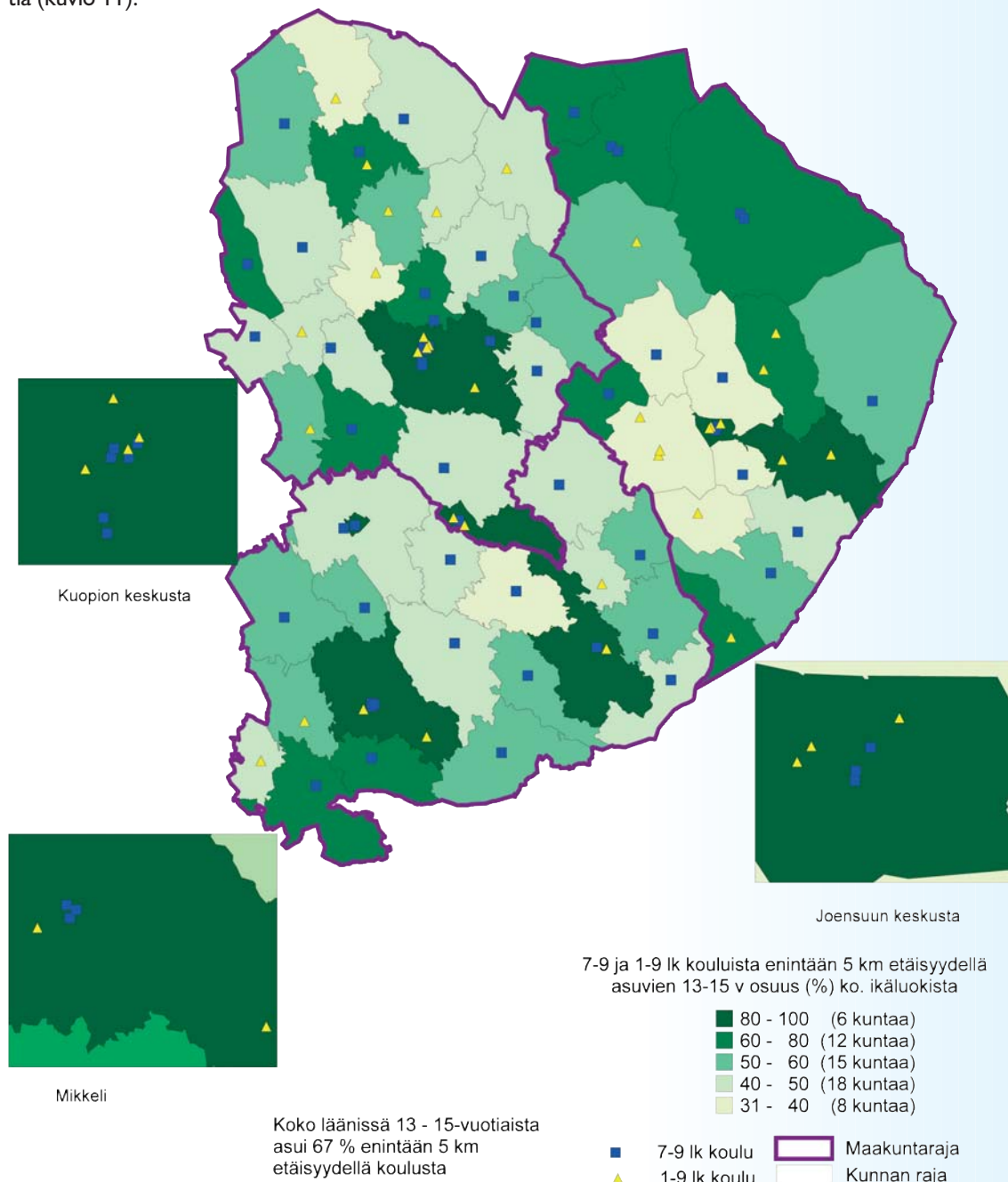
Yläkoulujen (luokat 7 - 9) määrä läänissä oli vähentynyt vuodesta 2002 vuoteen 2005, mutta väheneminen selittyy 1 - 9 luokkien yhtenäiskoulujen perustamisella eli muutos oli opetussuunnitelmallinen ja hallinnollinen. Lukumääräisesti eniten (8) yhdistettiin 100 - 299 oppilaan yläkouluja 1 - 6 luokkien kouluihin. Ne sijaitivat Pohjois-Savossa ja Pohjois-Karjalassa (taulukko 11).

TAULUKKO II. 7 - 9-luokkien koulujen määrät oppilasmäärien mukaan vuosina 2002 ja 2005 Itä-Suomen läänissä

Maakunta	20 - 49 oppilasta		50 - 99 oppilasta		100 - 299 oppilasta		300 - 499 oppilasta		500 - 999 oppilasta	
	2002	2005	2002	2005	2002	2005	2002	2005	2002	2005
Etelä-Savo	0	1	3	0	13	13	5	5	1	0
Pohjois-Savo	0	0	2	2	16	10	7	6	4	4
Pohjois-Karjala	0	0	1	0	11	9	6	5	1	1
Itä-Suomi yht.	0	1	6	2	40	32	18	16	6	5

Saavutettavuus myös 7 - 9-luokkien opetusta antavien koulujen (7 - 9- ja 1 - 9-luokat) kouluverkossa oli lievästi heikentynyt vuodesta 2002 vuoteen 2005. Itä-Suomen läänissä 13 - 15-vuotiaista asui vuonna 2002 noin 68 prosenttia ja vuonna 2005 noin 67 prosenttia enintään viiden kilometrin etäisyydellä koulusta (taulukko 7).

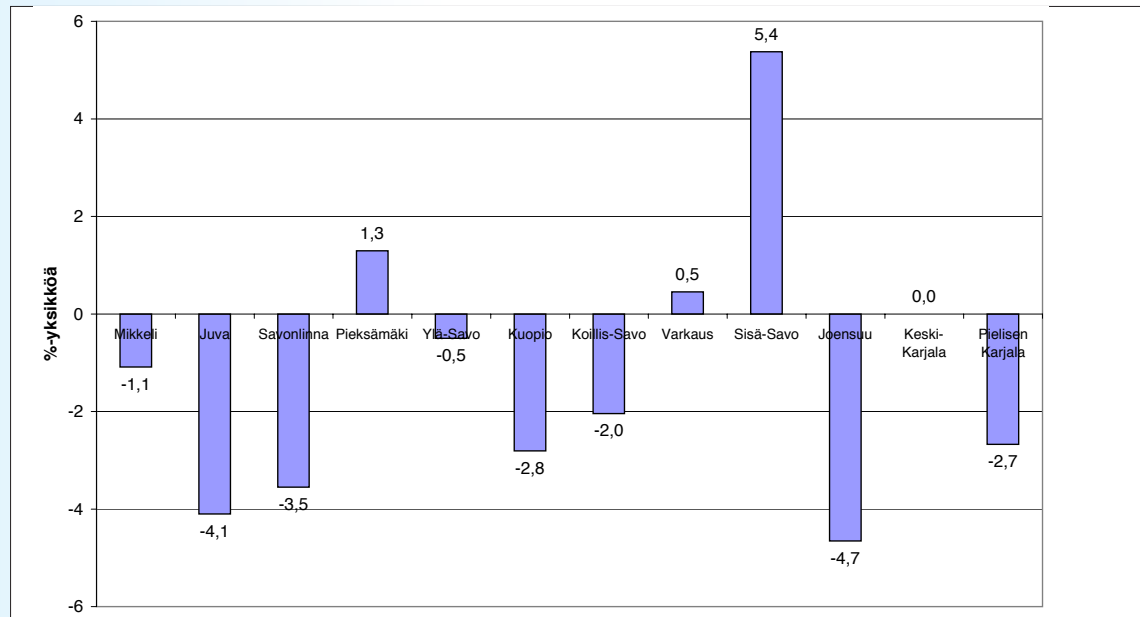
Yläkoulut sijoittuivat väestötietojen perusteella pääasiassa väestökeskittyymiin. 41 kunnassa (noin 69 % kunnista) kouluverkon kattavuus oli alle 60 prosenttia (51 kunnassa vuonna 2002), alimmillaan se oli 31 prosenttia (kuvio 11).

KUVIO II. 13 - 15-vuotiaiden perusopetuksen saavutettavuus Itä-Suomen läänissä vuonna 2005

Maakunnista Pohjois-Savossa (noin 71 %) yläkoulujen kouluverkko oli edelleen jonkin verran kattavampi kuin Etelä-Savossa (noin 68 %) ja Pohjois-Karjalassa (noin 62 %), joissa oli tapahtunut lievää saavutettavuuden heikkenemistä vuodesta 2002 (taulukko 7).

Useimmissa seutukunnissa saavutettavuus oli hieman heikentynyt (kuvio 12). Joensuun seutukunnassa heikkenemistä selittävät ainakin osittain Ilomantsin ja Outokummun seutukuntien yhdistymiset Joensuun seutukuntaan.

KUVIO 12. Koulusta viiden kilometrin säteen sisään jäävien 13 - 15-vuotiaiden osuuden muutos (prosenttiyksikköä) ko. ikäluokissa seutukunnittain Itä-Suomen läänissä vuodesta 2002 vuoteen 2005

Oppilasmäärien ja kuljetusoppilaiden määrän kehitys

Esiopetuksen lapset eivät olleet mukana tässä tarkastelussa. Perusopetuksen oppilasmäärä väheni koko läänissä vuodesta 2002 vuoteen 2005 noin 5,8 prosenttia. Maakunnista oppilasmäärä väheni suhteellisesti eniten Pohjois-Karjalassa. Vuodesta 2004 vuoteen 2005 vähennys oli Etelä-Savossa noin 2,5, Pohjois-Savossa noin 2,4 ja Pohjois-Karjalassa noin 2,7 prosenttia (taulukko 12).

TAULUKKO 12. Perusopetuksen oppilasmäärän kehitys vuodesta 2002 vuoteen 2005 maakunnittain Itä-Suomen läänissä

Maakunta	Vuosi	Oppilasmäärä*	Muutos vuoteen 2002, %
Etelä-Savo	2002	17 678	-
	2003	17 315	-2,1
	2004	16 927	-4,2
	2005	16 510	-6,6
Pohjois-Savo	2002	28 396	-
	2003	28 265	-0,5
	2004	27 765	-2,2
	2005	27 105	-4,5
Pohjois-Karjala	2002	19 383	-
	2003	19 001	-2,0
	2004	18 545	-4,3
	2005	18 060	-6,8
Itä-Suomen lääni yht.	2002	65 457	-
	2003	64 581	-1,3
	2004	63 237	-3,4
	2005	61 675	-5,8

* Oppilasmäärä ilman esiopetuksen lapsia

Lähde: Opetushallitus, opiskelijamääräraportit 2002 - 2005. Raportti:P05LK6YM.

Perusopetuksen kuljetusoppilaiden osuus kaikista oppilaista lisääntyi vuodesta 2004 vuoteen 2005 kaikissa maakunnissa. Kuljetusoppilaiden lukumäärä lisääntyi vain Pohjois-Karjalassa (taulukko 13). Niiden peruskoulun oppilaiden, jotka asuivat yli viiden kilometrin päässä koulusta, osuus kaikista oppilaista oli edellä todetun (taulukko 7) mukaisesti kasvanut kaikissa maakunnissa. Majoitusoppilaiden määrä (138) koko läänissä oli pienentynyt hieman edellisestä vuodesta (152).

TAULUKKO 13. Kuljetusoppilaiden määrät ja osuudet kaikista peruskoulun oppilaista maakunnittain vuosina 2002 - 2005 (9- ja 11-vuotinen erityisopetus mukaan luettuna)

Maakunta	Vuosi	Oppilasmäärä*	Kuljetettavien määrä**	Kuljetettavien osuus %
Etelä-Savo	2002	17 678	5 986	33,9
	2003	17 315	5 742	33,2
	2004	16 927	5 376	31,8
	2005	16 510	5 316	32,2
Pohjois-Savo	2002	28 396	8 013	28,2
	2003	28 265	8 064	28,5
	2004	27 765	7 727	27,8
	2005	27 105	7 701	28,4
Pohjois-Karjala	2002	19 383	6 624	34,2
	2003	19 001	6 355	33,4
	2004	18 545	5 957	32,1
	2005	18 060	6 133	34,0
Itä-Suomen lääni yht.	2002	65 457	20 623	31,5
	2003	64 581	20 161	31,2
	2004	63 237	19 060	30,1
	2005	61 675	19 150	31,0

* Oppilasmäärä ilman esiopetuksen lapsia

** Vuosien 2002 ja 2003 kuljetettavista ei ole ollut mahdollista poistaa kuljetettavia esiopetusoppilaita.

Lähde: Opetushallitus, opiskelijamääräraportit 2002 - 2005. Raportti: P05LK6YM.

Perusopetuksen oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen, jos matka kouluun on yli viisi kilometriä tai jos se oppilaan ikä tai muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu hänelle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi. Kunnille tehdyn kyselyn mukaan kuljetusedun perusteena oli Pohjois-Savossa selvästi muita maakuntia useammin matkan vaikeus, rasittavuus tai vaarallisuus (taulukko 14). Koulumatkojen olosuhteiden eroja maakuntien välillä ei tässä yhteydessä tarkemmin selvitetty.

TAULUKKO 14. Kuljetusedun saavien perusopetuksen oppilaiden määrät kuljetusperusteen mukaan maakunnittain vuonna 2005 Itä-Suomen läänissä

Maakunta	Kuljetusedun saa*					
	Matkan pituuden perusteella		Matkan vaikeuden, rasittavuuden tai vaarallisuuden perusteella		Kuljetusedun saavat yhteensä	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Etelä-Savo	4 849	90,0	537	10,0	5 386	100
Pohjois-Savo	6 668	85,5	1 135	14,5	7 803	100
Pohjois-Karjala	5 683	90,1	626	9,9	6 309	100
Itä-Suomen lääni	17 200	88,2	2 298	11,8	19 498	100

* Lukumäärät kuntien ilmoitusten mukaan

Koulumatkaan käytetty aika

Saavutettavuuteen liittyy koulumatkaan käytetty aika. Kunnilta kysyttiin niiden oppilaiden määrät, joiden koulumatkaan käyttämä aika oli lähellä lain sallimaa ylärajaa tai meni sen yli.

Kaikissa maakunnissa oli oppilaita, joiden koulumatkaan ainakin yhtenä päivänä viikossa kului aikaa enemmän kuin perusopetuslaissa on sallittu. Kouluasteista ylityksiä oli selvästi eniten 7 - 9-luokilla. Pohjois-Karjalassa tällaisia oppilaita oli selvästi vähiten ja Pohjois-Savossa eniten. Pohjois-Karjalassa oli sekä 1 - 6- että 7 - 9-luokkien oppilailla suhteellisesti enemmän kuin muissa maakunnissa ajallisesti pitkiä, mutta laissa sallittuja kuljetusmatkoja joka työpäivä (taulukko 15).

TAULUKKO 15. Oppilasmäärät koulumatkaan ja odotukseen yhteensä käytetyn ajan mukaan eri kouluasteilla Itä-Suomen läänissä vuonna 2005

Maakunta	Yleisopetuksen luokat 1 - 6, oppilasmäärä				Yleisopetuksen luokat 7 - 9 ja lisäopetus, oppilasmäärä				Erityisopetukseen otetut/siirretyt, oppilasmäärä			
	2 - 2,5 t	Joka työpäivä	1 - 4 päivänä viikossa	Ainakin yhtenä päivänä viikossa yli 2,5 t	2,5 - 3 t	Joka työpäivä	1 - 4 päivänä viikossa	Ainakin yhtenä päivänä viikossa yli 3 t	2,5 - 3 t	Joka työpäivä	1 - 4 päivänä viikossa	Ainakin yhtenä päivänä viikossa yli 3 t
Etelä-Savo	122	40	82	9	136	65	71	21	14	12	2	2
Pohjois-Savo	205	26	179	10	377	163	214	43	22	18	9	6
Pohjois-Karjala	183	102	81	1	158	150	8	3	20	17	4	0
Itä-Suomen lääni	510	168	342	20	671	378	293	67	56	47	15	8

Ajallisesti pitkiä mutta lain sallimia koulumatkoja tekevien suhteellinen osuus kuljetusedun saaneista oppilaisista 1 - 6-luokilla ja erityisopetuksessa oli hieman muita suurempi Pohjois-Karjalassa ja 7 - 9-luokilla selvästi muita suurempi Pohjois-Savossa.

Kuntaryhmistä maaseutumaisissa kunnissa oli suurin osa lain sallimien matka-aikojen ylityksistä mutta myös kaupunkimaisissa kunnissa niitä oli ehkä yllättävänkin runsaasti (taulukko 16).

TAULUKKO 16. Yli lain sallimien koulumatka-aikojen jakautuminen kuntaryhmittäin eri kouluasteilla Itä-Suomen läänissä vuonna 2005 (oppilaiden lukumäärä)

Kuntaryhmä	1 - 6 lk	7 - 9 lk	Erityisopetus	Yhteensä oppilaiden lkm	%
	Ainakin yhtenä päivänä viikossa yli 2,5 tuntia	Ainakin yhtenä päivänä viikossa yli 3 tuntia	Ainakin yhtenä päivänä viikossa yli 3 tuntia		
Kaupunkimaiset	1	17	8	26	27,4
Taajaan asutut	6	0	0	6	6,3
Maaseutumaiset	13	50	0	63	66,3
Yhteensä	20	67	8	95	100,0

Verrattaessa saavutettavuutta maakunnittain koulumatkoihin käytetyn pitkän ajan perusteella eri kouluasteilla näyttää saavutettavuus olleen Pohjois-Karjalassa 1 - 6-luokan oppilailla suhteellisesti hieman muita heikompi ja Pohjois-Savossa selvästi muita heikompi 7 - 9-luokan oppilailla (taulukko 17).

TAULUKKO 17. Ajallisesti pitkiä koulumatkoja tekevien oppilaiden osuudet kuljetusedun saavista oppilaisista eri kouluasteilla maakunnittain vuonna 2005 Itä-Suomen läänissä

Maakunta	Luokkien 1 - 6 kuljetusedun saavista	Luokkien 7 - 9 kuljetusedun saavista	Erityisopetuksen kuljetusedun saavista
	Kuljetus- ja odotusaika 2 t tai yli	Kuljetus- ja odotusaika 2,5 t tai yli	Kuljetus- ja odotusaika 2,5 t tai yli
	%	%	%
Etelä-Savo	4,8	6,9	2,9
Pohjois-Savo	5,4	13,8	2,8
Pohjois-Karjala	6,5	5,5	2,9
Itä-Suomen lääni	5,4	8,2	2,9

Pitkien koulumatka-aikojen syyt

Kunnat esittivät pääasiallisina syinä perusopetuslain määrittelemän koulumatkaan käytettävän ajan ylittämiseen 1 - 6-luokkien oppilaiden matkoista, että oppilaat ovat naapurikunnasta ja huoltajien kanssa on asia sovittu, koulumatkan pituus, linja-auton aikataulu ja että oppilas odottaa kerran viikossa muiden oppilaiden koulun päättymistä, ettei tule yksinäiskuljetusta. Luokilla 7 - 9 syinä olivat saaristossa asuvat lapset, koulun aikainen päättymisen ja linja-auton aikataulu, linja-auton kiertelevät reitit ja pitkät matkat, nopeampia yhte-

yksien puute, pitkät matkat, vieraan kunnan oppilaat, saaristossa asuvat oppilaat sekä lyhyt koulupäivä va-pautusten takia. Erityisopetuksessa olevilla syinä olivat pitkät matkat esimerkiksi maakunnasta tulevilla oppilailta ja heidän ja muiden eri kouluihin tulevien kuljetusten yhdistäminen sekä saaristossa asuvat oppilaat.

Perusopetuksen oppilasikäluokkien kehitys 2005 - 2010

Perusopetuksen oppilasikäluokat pienenevät yli kymmenen prosenttia kaikissa maakunnissa seuraavien viiden vuoden aikana. Suhteellisesti vähäisintä pieneneminen tulee olemaan Pohjois-Savossa (taulukko 18). 7 - 12-vuotiaiden ikäluokat pienenevät suhteellisesti eniten Etelä-Savossa (noin 13,5 %) ja 13 - 15-vuotiaiden ikäluokat Pohjois-Karjalassa (noin 13,1 %). Ikäluokkien pieneneminen johtanee 1 - 6-luokkien kouluverkon tarkoituksenmukaisuuden tarkasteluun kaikissa maakunnissa ainakin niissä kunnissa, joissa on oppilasmäärältään pieniä kouluja.

TAULUKKO 18. Perusopetuksen oppilasikäluokkien kehitys vuosina 2005 - 2010 Itä-Suomen läänissä maakunnittain (Tilastokeskus, Väestöennuste iän mukaan 2004 - 2040)

Maakunta	7 - 15-vuotiaiden ikäluokat yhteensä						Muutos
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2005 - 2010 %
Etelä-Savo	16 217	15 729	15 269	14 835	14 476	14 066	-13,3
Pohjois-Savo	26 769	26 152	25 503	24 948	24 405	23 792	-11,1
Pohjois-Karjala	18 065	17 632	17 096	16 559	16 146	15 748	-12,8
Itä-Suomi yht.	61 051	59 513	57 868	56 342	55 027	53 606	-12,2

4.1.1.2 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Johtopäätökset

- Perusopetuksen saavutettavuus on heikentynyt hieman vuodesta 2002. Kouluverkon kattavuuden perusteella saavutettavuus vaihtelee sekä 7 - 12- että 13 - 15-vuotiailla haja-asutuskuntien välillä melko paljon. Kunnissa on mm. oppilasmäärien vähenemisen johdosta lakkautettu 1 - 6-luokkien kouluja ja yhdistetty niitä 7 - 9-luokkien koulujen kanssa 1 - 9-luokkien yhtenäiskouluiksi.
- Saavutettavuuden muutokseen on saattanut vaikuttaa ikäluokkien pienenemisen ja koulujen lakkauttamisen ohella muuttoliike kunnan sisällä ja kunnista toiseen. Näiden osuuksia muutoksesta ei tässä yhteydessä kuitenkaan selvitetty. Lisäksi kuntaliitokset kuntaryhmissä ja seutukuntien yhdistyminen seutukunnissa selittänevät osittain saavutettavuuden muutoksia.
- Tulevien oppilasikäluokkien pieneneminen kaikissa maakunnissa tulee johtamaan edelleen koulujen lakkauttamisiin ja yhdistämisiin sekä kuntien välisen yhteistyön lisääntymiseen seudullisen kouluverkon kehittämisessä.
- Kuljetusoppilaiden määrä on lisääntynyt kaikissa maakunnissa. Koulumatkoihin käytettävä aika on kaikissa maakunnissa muutamilla oppilailta ylittänyt perusopetuslaissa määritellyn enimmäisajan, joten kuljetusjärjestelyt eivät täytä heidän kohdallaan lainsäädännön edellytyksiä. Kyseisillä oppilailta on oikeus maksuttomaan majoitukseen ja täysihitoon, mikäli he eivät ole hakeutuneet muuhun kuin siihen kouluun, johon heillä on perusopetuslain 28 §:n nojalla oikeus päästä.

Toimenpide-ehdotukset

- Kouluverkkoa harkittaessa on pohdittava perusopetuksen mahdollisimman tasavertaista saavutettavuutta esimerkiksi koulumatkojen aiheuttaman rasittavuuden kannalta. Koulun lakkauttamisen vaikutuksia opetuksen saavutettavuuteen tulee selvittää tarvittaessa naapurikunnan kanssa.
- Kuntarajat ylittävää toimintaa tulee edelleen kehittää lähikouluperiaatteen ja perusopetuksen kohtuullisen saavutettavuuden varmistamiseksi.
- Kouluverkkoa kehitettäessä on otettava huomioon mahdollisuudet yhtenäisen perusopetuksen toteuttamiseen.
- Koulukuljetukset tulee järjestää siten, että oppilaiden päivittäiseen koulumatkaan odotuksineen käyttämä aika ei ylitä perusopetuslaissa säädettyjä enimmäisaikoja. Niille oppilaille, joilla lain sallima kuljetusaika ylittyy, tulee järjestää perusopetuslain mukainen mahdollisuus maksuttomaan majoitukseen ja täysihitoon.

Lähteet

- Itä-Suomen lääninhallitus. Itä-Suomen läänin peruspalvelujen tila 2002. Itä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja Nro 83/2003.
- Koskinen, M. 2005. Koulutuksen perusturva. Perusturvan käsite, tila ja tulevaisuus, kehittämiskohteet ja tulevaisuuden kriisikohdat. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C osa 231.
- Opetushallitus. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän raportit 2002 - 2005.
- Opetusministeriö. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2003 - 2008.
- Opetusministeriön hallinnonalan tuottavuusohjelma 2005 - 2009. Opetusministeriön julkaisuja 2004:31.
- Perusopetuslaki (628/1998).
- Tilastokeskus. Väestöennuste iän mukaan 2004 - 2040.
- Tilastokeskus. Väestöruutuaineisto L03v2004 (31.12.2004).

4.1.2 Perusopetuksen jälkeinen koulutukseen sijoittuminen

Arvioinnin taustaa

Arviointikohde

Lääninhallitusten tehtävänä on selvittää opetusministeriön ja lääninhallituksen tulossopimuksen mukaisesti perusopetuksen päättäneiden välitön sijoittuminen koulutukseen. Tarkoituksena on selvittää, mihin perusopetuksen päättäneet hakeutuvat ja sijoittuvat sekä jääkö heitä kokonaan koulutuksen ulkopuolelle heti perusopetuksen jälkeen.

Toimintaympäristö

Vuonna 2004 Itä-Suomen läänissä oli tarjolla yhteishaun kautta peruskoulun päättöluokkalaisille 10 597 toisen asteen koulutuksen aloituspaikkaa eli yhtä peruskoulun päättävää kohti 1,4 paikkaa. Laskennallisesti aloituspaikkojen määrä Itä-Suomen läänin lukioissa ja toisen asteen ammatillisessa peruskoulutuksessa oli riittävä peruskoulun päättävään ikäluokkaan suhteutettuna. Lukiokoulutuksessa oli tarjolla 0,65 aloituspaikkaa (4 942) ja toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa 0,75 aloituspaikkaa (5 655) yhtä peruskoulun päättävää kohti. Laskennallisesti aloituspaikkojen määrä Itä-Suomen läänin lukioissa ja toisen asteen ammatillisessa peruskoulutuksessa oli riittävä peruskoulun päättävään ikäluokkaan suhteutettuna.

Lukiokoulutuksen suuri aloituspaikkamäärä ei anna oikeaa kuvaa läänin aloituspaikkatarjonnasta. Monet maaseutulukiot tarjoavat vuosittain aloituspaikkoja alueen koko perusopetuksen päättävien ikäluokalle, vaikka todellisuudessa vuosittain lukion aloittaneiden määrä on huomattavasti pienempi.

Samoja koulutuspaikkoja hakevat myös muut kuin peruskoulun samana vuonna päättäneet, vaikka näiden hakijoiden määrä onkin viime vuosina vähentynyt. Pääosa peruskoulun päättäneille tarkoitettua koulutuksesta on mukana yhteishaussa. Lisäksi Itä-Suomessa nuorille tarjotaan toisen asteen koulutusta yhteishaun ulkopuolissa oppilaitoksissa, joita ovat Bovallius-ammattiopisto, Joensuun konservatorio, Kaprakan ammatillinen koulutuskeskus, Kuopion konservatorio, Kuopion Steinerkoulu, Mikkelin ammattiopiston Uuden mahdollisuuden koulu sekä Tanhuvaaran urheiluoipisto. Yhteishaun ulkopuolella olevaa koulutusta järjestävät lisäksi useat kansanopistot. Perusopetuksen lisäopetuksesta osa (kansanopistoissa järjestettävä koulutus) on mukana yhteishaussa ja osa (peruskouluissa järjestettävä koulutus) on yhteishaun ulkopuolella.

Vuonna 2004 Itä-Suomen läänissä oli yhteensä 57 lukiota (47 järjestäjää). Etelä-Savossa oli 17 kuntien omistamaa lukiota. Pohjois-Karjalassa toimi 16 kuntien omistamaa lukiota sekä Joensuun yliopiston yhteydessä oleva Normaalikoulun lukio sekä Itä-Suomen suomalais-venäläisen koulun lukio. Pohjois-Savossa oli 23 kuntien omistamaa lukiota. Lisäksi maakunnassa toimi Portaanhämeen kristillisen opiston lukiolinja ja Steiner-koulun ylioppilaskirjoituksiin valmistava luokka.

Etelä-Savossa toisen asteen ammatillisten oppilaitosten (9 järjestäjää) toimipisteet sijoituivat pääasiassa maakunnan kaupunkikeskuksiin Mikkeliiin, Pieksämäelle ja Savonlinnaan. Kuntayhtymien (Itä-Savon ammatikoulutuksen kuntayhtymän, Keski-Savon oppimiskeskuksen ja Etelä-Savon koulutuksen kuntayhtymän) omistamien oppilaitosten lisäksi järjestettiin vuonna 2004 nuorten toisen asteen ammatillista koulutusta Bovallius-ammattiopistossa, Itä-Karjalan kansanopistossa Punkaharjulla ja Partaharjun opistossa Pieksänmaalla, Tanhuvaaran Urheiluoipistossa Savonlinnassa, Sisälähetysseuran oppilaitoksessa Pieksämäellä sekä Suomen nuorisopistossa Mikkelissä.

Pohjois-Savossa Savon koulutuskuntayhtymään kuuluvien Pohjois-Savon ammattiopiston, Pohjois-Savon ammatillisen instituutin ja Varkauden ammatti-instituutin toimipisteet sijaitsevat kahdeksalla paikkakunnalla. Ylä-Savon ammatillisen koulutuksen kuntayhtymään kuuluvalla Ylä-Savon ammattiopistolla oli toimipisteet Iisalmissa ja Kiuruvedellä. Kuopiossa toimivat Kuopion talouskoulu ja Kuopion konservatorio. Portaanpään kristillinen opisto järjesti ammatillista koulutusta Lapinlahdella ja Ingmanin käsi- ja taideteollisuusoppilaitos Siilinjärvellä.

Pohjois-Karjalassa nuorten ammatillista koulutusta järjestettiin vuonna 2004 yhdeksällä paikkakunnalla. Pohjois-Karjalan ammattiopisto vastasi lähes kaikesta nuorille järjestetystä toisen asteen ammatillisesta koulutuksesta kaikilla koulutusaloilla. Lisäksi Kaprakan ammatillinen koulutuskeskus järjesti nuorten ammatillista koulutusta Liperissä, Joensuussa ja Tohmajärvellä sekä Joensuun konservatorio Joensuussa.

Lainsäädännöllinen perusta

Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. (Suomen perustuslaki 731/1999). Perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitettujen opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta annetun valtioneuvoston asetuksen (1453/2001) mukaan oppimistaitojen kehittämisessä pyritään tuottamaan valmiudet ja halu jatko-opintoihin ja koko elämän kestäväan oppimiseen.

Lukiolain (629/1998) ja ammatillista koulutusta säätelevän lain (630/1998) mukaan opiskelijaksi voidaan ottaa henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän. Opiskelijaksi pyrkivällä on oikeus vapaasti hakeutua haluamaansa lukioon tai ammatilliseen koulutukseen. Hakumenettelystä säädetään tarkemmin ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishakuasetuksella (1197/1998).

Peruskoulun päättäneen nuoren ensisijainen ratkaisu on koulutukseen hakeutuminen, sillä työttömäksi työnhakijaksi katsotaan vasta 17 vuotta täyttänyt henkilö (Laki julkisesta työvoimapaalvelusta 1295/2002; Työttömyysturvalaki 1290/2002).

Viranomaisten ja oppilaitosten sekä muiden koulutusta ja opetusta järjestävien yhteisöjen on huolehdittava siitä, että naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen sekä että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tämän lain tarkoituksen toteutumista (Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta 609/1986).

Arviointiasetelma

Arviointikriteerit

Perusasteen koulutuksen päättäneiden sijoittumiskartoitus arvioi erityisesti nuorten koulutustakuun toteutumista. Arvioinnissa käytetyt tavoitetasot on johdettu opetusministeriön Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmasta 2003 - 2008, jonka mukaan koulutusmahdollisuuksien tasa-arvo on perusta suomalaiselle hyvinvoinnille.

Kehittämissuunnitelmassa opetusministeriö sitoutuu peruskoulun päättävälle annettavaan koulutustakuuseen, joka turvaa perusopetuksen jälkeisen jatko-opintopaikan koko ikäluokalle.

Yksilötason tavoitteena on elämänuran ja -laadun sekä yhteiskunnan ja työelämän toimintakyvyn turvaaminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Kehittämissuunnitelmassa koulutuksen aloittamistavoitteeksi on asetettu, että vuonna 2008 vähintään 96 prosenttia peruskoulun päättävistä aloittaa samana vuonna jatko-opinnot lukiossa, ammatillisessa koulutuksessa tai perusopetuksen lisäopetuksessa. Samanaikaisesti ammatillisen peruskoulutuksen ja lukiokoulutuksen opiskelijavalintaa kehitetään siten, että samana vuonna peruskoulun päättäneiden pääsy koulutukseen turvataan. Lisäksi perusopetuksen yhteydessä annettavaa lisäopetusta kehitetään niin, että sitä voidaan järjestää myös ammatillisten oppilaitosten yhteydessä.

Opetusministeriön hallinnonalan tuottavuusohjelmassa 2005 - 2009 on esitetty tavoitteeksi, että perusopetuksen päättäneistä vuonna 2008 noin 38 prosenttia aloittaa ammatillisessa koulutuksessa, 56 prosenttia lukiossa ja 3 prosenttia perusopetuksen lisäopetuksessa. Opetusministeriön ehdotuksessa valtion vuoden 2006 talousarvioon em. aloittajataavoitteet on vaiheistettu vuosittaisiksi toteuma- ja tavoitetiedoiksi taulukossa 19 esitetyllä tavalla.

TAULUKKO 19. Koulutustakuu: perusopetuksen suorittaneiden välitön sijoittuminen koulutukseen (Opetusministeriön ehdotus valtion vuoden 2006 talousarvioon)

	2000	2003	2006 tavoite
Ammatilliseen koulutukseen sijoittuneet (%)	36,3	37,0	37,5
Lukiokoulutukseen sijoittuneet (%)	53,7	55,1	54,5
Peruskoulun lisäopetukseen sijoittuneet (%)	3,0	2,4	3,0
Tutkintoon johtavaan koulutukseen tai peruskoulun lisäopetukseen siirtyneet yhteensä (%)	93,0	94,5	95,0
Koulutukseen sijoittuneiden määrä	61 650	57 550	63 350

Perusopetuksen jälkeinen koulutukseen sijoittumisen taso on hyvä, jos

- Peruskoulun päättäneistä 97 prosenttia hakeutuu toisen asteen koulutukseen peruskoulun jälkeen.
- Peruskoulun päättäneistä 96 prosenttia aloittaa välittömästi samana vuonna jatko-opinnot lukiossa, ammatillisessa koulutuksessa tai perusopetuksen lisäopetuksessa.
- Koulutuksen ulkopuolelle välittömästi peruskoulun päättymisen jälkeen jää alle neljä prosenttia.
- Tyttöjen ja poikien välillä ei ole eroja koulutukseen pääsystä tai ulkopuolelle jäämisestä.

Arviointikysymykset	Arviointimittarit
1. Miten suuri osuus peruskoulun päättäneistä haki ja sijoittui lukioon tai ammatilliseen peruskoulutukseen samana vuonna?	- Peruskoulun päättäneiden välitön hakeutuminen ja sijoittuminen koulutukseen, absoluuttiset määrät (taulukko 20).
2. Miten suuri osuus peruskoulun päättäneistä jätti hakematta yhteishaussa?	- Hakeneiden, sijoittuneiden, ulkopuolelle jääneiden, lisäopetuksessa aloittaneiden sekä yhteishaussa hakemattomien määrä peruskoulun samana vuonna päättäneistä, suhteelliset osuudet (taulukko 21).
Koulutustakuu:	Koulutustakuun mittari:
3. Miten suuri osuus peruskoulun päättäneistä pääsi koulutukseen samana vuonna?	- Lukiossa ja toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa sekä perusopetuksen lisäopetuksessa aloittaneiden suhteellinen osuus (taulukko 21).
4. Miten suuri osuus peruskoulun päättäneistä jäi lukiokoulutuksen, ammatillisen peruskoulutuksen tai perusopetuksen lisäopetuksen ulkopuolelle?	
5. Miten koulutukseen sijoittuneiden sekä koulutuksen ulkopuolelle jääneiden sukupuolirakenne vaihteli koulutustyypeittäin?	- Peruskoulun jälkeen toisen asteen koulutukseen sijoittuneiden prosenttiosuudet hakeneista sukupuolen mukaan eriteltynä (taulukko 22). - Peruskoulun jälkeen toisen asteen koulutukseen sijoittuneiden prosenttiosuudet sukupuolen mukaan eriteltynä (taulukko 23). - Toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle jääneiden tyttöjen ja poikien osuus, ml perusopetuksen lisäopetuksessa aloittaneet (taulukko 23).

Arviointiaineisto

Arvioinnin perusaineistona ovat ne Tilastokeskuksen koulutustilastot vuosilta 2002, 2003 ja 2004, jotka koskevat peruskoulun päättäneiden koulutukseen hakeutumista ja sijoittumista koulutusasteen, peruskoulun sijaintimaakunnan ja sukupuolen mukaan. Tiedot hakeneista ja peruskoulun päättäneistä perustuvat Opetushallituksen toisen asteen yhteishakurekisteriin. Hakijalla tarkoitetaan henkilöä, joka on peruskoulun jälkeisen toisen asteen lukio- ja ammatillisen koulutuksen yhteishaussa ensisijaisesti hakenut johonkin kyseisenä vuonna alkavaan tutkintoon johtavaan koulutukseen. Hakijoiksi on myös tilastoitu ne henkilöt, jotka ovat aloittaneet koulutuksen.

Lisäopetusta koskevat tiedot ovat peräisin Tilastokeskuksen taulukoista ”Peruskoulut ja niiden oppilaat vuosiluokan, sukupuolen, opetuskielen, läänin ja maakunnan mukaan” vuosilta 2002, 2003 ja 2004. Lisäopetukseen sisältyy perusopetuksen yhteydessä järjestettävä koulutus, mutta ei esimerkiksi kansanopistojen järjestämä lisäopetus. Sijoittumista tarkastellaan maakunnittain vuosina 2002 - 2004 virallisen tilastointipäivän (20.9.) opiskelijamäärätietojen perusteella. Arviointi perustuu tilastojen pohjalta laskettuihin tunnuslukuihin.

4.1.2.1 Arviointitulokset

Peruskoulun päättäneiden hakeutuminen koulutukseen

Vuonna 2004 Itä-Suomen läänissä peruskoulun päätti 7 560 koululaista (taulukko 20). Heistä lukioon tai ammatilliseen koulutukseen haki samana vuonna 97,4 prosenttia eli lähes samansuuruinen osuus kuin edellisinä vuosina (taulukko 21).

Vuonna 2004 haki lukiokoulutukseen noin 55,5 prosenttia kaikista samana vuonna peruskoulun päättäneistä. Lukioon hakeneiden osuus väheni kahdessa vuodessa 1,5 prosenttia. Ammatilliseen koulutukseen hakeneiden osuus nousi tarkastelujaksolla 41,0 prosentista 42,0 prosenttiin.

Koulutukseen hakematta jättäneet

Peruskoulun vuonna 2004 päättäneistä 194 jätti Itä-Suomessa hakematta saman vuoden yhteishaussa (taulukko 20). Kaikista peruskoulun päättäneistä hakemattomien osuus oli 2,6 prosenttia, mikä ylittää 0,6 prosenttiyksiköllä Manner-Suomen keskiarvon (taulukko 21). Yhteishaussa hakemattomien osuus laski kaikissa muissa maakunnissa paitsi Pohjois-Savossa. Sekä Pohjois- että Etelä-Savossa hakemattomien määrä oli 3 prosenttia, Pohjois-Karjalassa 1,7 prosenttia.

TAULUKKO 20. Peruskoulun päättäneiden välitön hakeutuminen ja sijoittuminen koulutukseen vuosina 2002 - 2004

Peruskoulun sijaintimaakunta	Vuosi	Lukiokoulutus		Toisen asteen ammatillinen koulutus		Ei hakenut yhteishaussa	Ei jatkanut välittömästi*	Peruskoulun päättäneitä yhteensä
		Hakeneita	Sijoittuneita	Hakeneita	Sijoittuneita			
Etelä-Savo	2002	1 126	1 090	861	791	61	167	2 048
	2003	1 136	1 078	806	769	55	150	1 997
	2004	1 157	1 104	830	791	57	149	2 044
Pohjois-Savo	2002	1 823	1 704	1 299	1 235	72	255	3 194
	2003	1 779	1 663	1 232	1 160	80	268	3 091
	2004	1 789	1 693	1 367	1 284	99	278	3 255
Pohjois-Karjala	2002	1 321	1 237	883	881	48	134	2 252
	2003	1 212	1 164	865	835	49	127	2 126
	2004	1 248	1 192	975	947	38	122	2 261
Itä-Suomen lääni	2002	4 270	4 031	3 043	2 907	181	556	7 494
	2003	4 127	3 905	2 903	2 764	184	545	7 214
	2004	4 194	3 989	3 172	3 022	194	549	7 560

* Sisältää myös lisäopetuksen (10. luokalla) aloittaneet

Lähde: Tilastokeskus, Koulutustilastot 13.1.06

Peruskoulun päättäneiden sijoittuminen koulutukseen

Vuonna 2004 lukiokoulutukseen sijoittui 52,8 prosenttia ja toisen asteen ammatilliseen koulutukseen 40,0 prosenttia peruskoulun päättäneistä. Toisen asteen koulutukseen sijoittuneiden osuus oli pienin Pohjois-Savossa, 91,5 prosenttia, ja suurin Pohjois-Karjalassa, 94,6 prosenttia (taulukko 21).

Vuonna 2004 lisäopetuksessa aloittaneiden osuus vaihteli maakunnittain 0,4 prosentin ja 3,2 prosentin välillä ja Itä-Suomessa lisäopetuksen aloitti suhteellisesti harvempi peruskoulun päättänyt kuin Manner-Suomessa. Toisen asteen koulutukseen sijoittuneiden osuus oli pienin Pohjois-Savossa, 91,5 prosenttia, ja suurin Pohjois-Karjalassa, 94,6 prosenttia (taulukko 21).

TAULUKKO 21. Koulutukseen hakeneiden, sijoittuneiden, hakemattomien, ulkopuolelle jääneiden sekä lisäopetuksessa aloittaneiden osuudet (%) peruskoulun päättäneistä vuosina 2002 - 2004

Peruskoulun sijainti- maakunta	Vuosi	Koulutus- takuun mittari*	2. asteen koulu- tukseen hakeneita	Yhteis- haussa hakemat- tomia	2. asteen koulu- tukseen sijoittuneita	2. asteen koulutuksen ulkopuolelle jääneitä **	Lisä- opetuksen aloittaneita ***
Etelä-Savo	2002	93,1	97,0	3,0	91,8	8,2	1,3
	2003	93,6	97,2	2,8	92,5	7,5	1,1
	2004	93,6	97,2	2,8	92,7	7,3	0,9
Pohjois-Savo	2002	95,3	97,7	2,3	92,0	8,0	3,3
	2003	94,6	97,4	2,6	91,3	8,7	3,3
	2004	94,6	97,0	3,0	91,5	8,5	3,2
Pohjois-Karjala	2002	94,6	97,9	2,1	94,0	6,0	0,6
	2003	94,4	97,7	2,3	94,0	6,0	0,4
	2004	95,0	98,3	1,7	94,6	5,4	0,4
Itä-Suomen lääni	2002	94,5	97,5	2,5	92,6	7,4	1,9
	2003	94,2	97,4	2,6	92,4	7,6	1,8
	2004	94,4	97,4	2,6	92,7	7,3	1,7
Manner-Suomi	2002	94,1	97,4	2,6	91,5	8,5	2,6
	2003	94,4	97,4	2,6	92,0	8,0	2,4
	2004	95,2	98,0	2,0	92,6	7,4	2,5

* Samana vuonna lukiossa, toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa tai perusopetuksen lisäopetuksessa (10. luokalla) aloittaneet

** Sisältää myös lisäopetuksen (10. luokalla) aloittaneet

*** Peruskoulun lisäopetuksen (10. luokalla) aloittaneet

Lähde: Tilastokeskus, Koulutustilastot 13.1.06

Vuonna 2004 Itä-Suomen läänissä jäi lukiokoulutuksen, toisen asteen ammatillisen koulutuksen ja peruskoulun lisäopetuksen ulkopuolelle 5,6 prosenttia peruskoulun päättäneistä (taulukko 21). Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden osuus pieneni vuodesta 2002 muissa maakunnissa paitsi Pohjois-Savossa. Todellisuudessa ulkopuolelle jäävien osuus on pienempi, koska Itä-Suomessa osa nuorista on voinut suorittaa lisäopetusta myös omaehtoisesti esimerkiksi kansanopistoissa, joiden oppilasmäärät puuttuvat Tilastokeskuksen aineistoissa. Yhteishaussa hakemattomien tavoite, 2 prosenttia, ylittyi (taulukko 21).

Koulutukseen hakeutuminen ja sijoittuminen sukupuolen mukaan

Vuonna 2004 Itä-Suomen kaikissa maakunnissa tytöt hakivat lukioon enemmän kuin pojat. Prosenttiosuudet ovat seuraavat: Etelä-Savossa 0,6, Pohjois-Savossa 2,8 ja Pohjois-Karjalassa 1,4 enemmän kuin pojat. Kaikissa maakunnissa tarkastelujakson puolivälissä sukupuolten väliset erot olivat suurimmillaan, mutta tasoittuivat vuoteen 2004 tultaessa (taulukko 23). Lukioon sijoittuneista 57,3 prosenttia oli tyttöjä ja 42,7 prosenttia poikia (taulukko 23). Lukiokoulutukseen hakeneista tytöistä 95,9 prosenttia ja pojista 94,1 prosenttia sijoittui lukioon. Itä-Suomen maakunnissa sijoituttiin parhaiten ja yhtä hyvin lukiokoulutukseen Etelä-Savossa ja Pohjois-Karjalassa.

Vuonna 2004 koko läänissä peruskoulun jälkeen toisen asteen ammatilliseen peruskoulutukseen sijoittuneista 36,3 prosenttia oli tyttöjä ja 63,7 prosenttia poikia (taulukko 23). Itä-Suomen läänissä pojat sijoittuivat

paremmin toisen asteen ammatilliseen koulutukseen kuin tytöt. Vuonna 2004 toisen asteen ammatilliseen koulutukseen hakeneista pojista sijoittui 98,4 prosenttia ja tytöistä 90,3 prosenttia (taulukko 22).

TAULUKKO 22. Peruskoulun jälkeen toisen asteen koulutukseen sijoittuneiden prosenttiosuudet hakeneista sukupuolen mukaan Itä-Suomen läänin maakunnissa vuosina 2002 - 2004 (Tilastokeskus, Koulutustilastot)

Peruskoulun sijaintimaakunta	Vuosi	Sijoittuneita lukiokoulutukseen hakeneista (%)			Sijoittuneita toisen asteen ammatilliseen koulutukseen hakeneista (%)		
		Tytöt	Pojat	Molemmat	Tytöt	Pojat	Molemmat
Etelä-Savo	2002	97,2	96,3	96,8	87,4	94,4	91,9
	2003	97,4	91,6	94,9	86,3	100,4	95,4
	2004	95,7	95,1	95,4	91,8	97,3	95,3
Pohjois-Savo	2002	94,2	92,4	93,5	93,5	95,9	95,1
	2003	95,1	91,6	93,5	90,2	96,4	94,2
	2004	95,9	93,1	94,6	87,6	97,9	93,9
Pohjois-Karjala	2002	94,7	92,2	93,7	97,1	101,2	99,7
	2003	97,9	93,6	96,1	90,8	100,2	96,6
	2004	96,1	94,7	95,5	92,7	100,0	97,1
Itä-Suomen lääni	2002	95,1	93,4	94,4	92,8	97,0	95,5
	2003	96,6	92,2	94,6	89,3	98,6	95,2
	2004	95,9	94,1	95,1	90,3	98,4	95,3
Manner-Suomi	2002	95,4	92,4	94,1	89,8	96,2	93,8
	2003	95,7	92,9	94,5	89,6	97,3	94,4
	2004	95,9	93,9	95,0	89,5	96,5	93,8

Lähde: Tilastokeskus, Koulutustilastot 13.1.06

TAULUKKO 23. Peruskoulun jälkeen toisen asteen koulutukseen sijoittuneiden prosenttiosuudet sukupuolen mukaan Itä-Suomen läänin maakunnissa vuosina 2002 - 2004

Peruskoulun sijaintimaakunta	Vuosi	% -osuus lukioon sijoittuneista		% -osuus ammatilliseen koulutukseen sijoittuneista		% -osuus toisen asteen koulutukseen sijoittuneista yhteensä	
		Tytöt	Pojat	Tytöt	Pojat	Tytöt	Pojat
Etelä-Savo	2002	56,5	43,5	34,1	65,9	91,3	92,3
	2003	58,6	41,4	31,9	68,1	90,9	94,0
	2004	57,9	42,1	35,5	64,5	91,2	94,2
Pohjois-Savo	2002	59,9	40,1	34,8	65,2	91,5	92,5
	2003	54,9	45,1	34,9	65,1	90,7	91,9
	2004	56,1	43,9	35,7	64,3	90,4	92,4
Pohjois-Karjala	2002	58,7	41,3	34,6	65,4	93,6	94,4
	2003	57,0	43,0	36,5	63,5	93,4	94,7
	2004	58,4	41,6	37,8	62,2	93,7	95,5
Itä-Suomen lääni	2002	58,6	41,4	34,6	65,4	92,1	93,0
	2003	56,6	43,4	34,6	65,4	91,6	93,3
	2004	57,3	42,7	36,3	63,7	91,6	93,8
Manner-Suomi	2002	57,1	42,9	36,0	64,0	91,0	92,0
	2003	56,9	43,1	35,8	64,2	91,2	92,9
	2004	56,9	43,1	37,1	62,9	91,8	93,4

Lähde: Tilastokeskus, Koulutustilastot 13.1.06

Välittömästi peruskoulun jälkeen toisen asteen koulutuksessa jatkamattomien tyttöjen ja poikien osuudet olivat vuonna 2004 Itä-Suomen läänissä Manner-Suomen tasoa. Koulutustaan jatkamattomia tyttöjä oli Itä-Suomessa hieman enemmän kuin Manner-Suomessa, mutta poikia taas vähemmän. Perusopetuksen päättäneistä tytöistä toisen asteen koulutuksessa ei jatkanut välittömästi 8,4 prosenttia ja pojista 6,2 prosenttia. Jatkamattomien tyttöjen osuudet olivat kaikissa maakunnissa poikien osuuksia suuremmat (taulukko 23).

4.1.2.2 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Johtopäätökset

- Vuonna 2004 Itä-Suomen läänissä peruskoulun päätti 7 560 henkilöä. Heistä 97,4 prosenttia haki yhteishaussa toisen asteen koulutukseen. Siten peruskoulun päättäneiden toisen asteen koulutukseen hakeutumista koskeva tavoitetaso täyttyi. Suhteellisesti eniten peruskoulun päättäneitä haki toisen asteen koulutukseen Pohjois-Karjalassa ja vähiten Pohjois-Savossa.
- Toisen asteen yhteishaussa hakemattomien osuudeksi asetettu tavoitetaso, kaksi prosenttia, ei täyty Itä-Suomen läänissä. Vain Pohjois-Karjalan maakunta ylsi tavoitteeseen. Huonoin tilanne oli Pohjois-Savossa.
- Peruskoulun päättäneistä vain 94,4 prosenttia aloitti samana vuonna jatko-opinnot lukiossa, ammatillisessa koulutuksessa tai perusopetuksen lisäopetuksessa, joten aloittamistavoitteeseen, 96 prosenttia, ei päästy. Pohjois-Karjala ylsi lähimmäksi tavoitetasoa.
- Tyttöjen ja poikien välillä oli eroja koulutukseen pääsyssä ja ulkopuolelle jäämisessä. Lukiokoulutukseen sijoittuneista 57,3 prosenttia ja ammatilliseen koulutukseen sijoittuneista 36,3 prosenttia oli tyttöjä.

Toimenpide-ehdotukset

- Kuntien opetussuunnitelmissa tulee oppilaan ohjauksen sisältöjä edelleen kehittää siten, että oppilaille ja heidän vanhemmilleen välittyy realistinen kuva eri koulutusväylistä ja -mahdollisuuksista. Lisäksi tulee kehittää käytänteitä saattaen-vaihtaan -periaatteen, esimerkiksi koulutyön alkuvaiheessa tutun opiskelijan tutoroimana, toteuttamiseksi kaikkien nuorten sijoittumiseksi johonkin koulutukseen.
- Vanhemmat tai huoltajat tulee saada tiiviimmin mukaan uravalinnan ohjaukseen. Lisäksi tulee huolehtia siitä, että heillä on riittävästi tietoa työelämän ja koulutusjärjestelmän antamista mahdollisuuksista.
- Lisäopetusta tulee laajentaa ammatilliseen koulutukseen, jossa perusopetuksen päättötodistuksen parantamisen ohella helpotetaan nuorten ammatinvalintaa antamalla heille mahdollisuuksia tutustua eri ammatteihin. Myös koulutusasteiden nivelvaiheeseen kohdistettu henkilökohtaisen, ohjauksellisen tuen lisääminen edistää opiskelijan koulutusuralla etenemistä.
- Työelämän edustajien ja koulutuksen järjestäjien on syytä kohottaa ammatillista koulutusta edellyttävien työllistävien alojen imagoa ja markkinointia nuorille ja heidän vanhemmilleen. Tärkeää on myös ajantasaisen tiedon välittäminen ohjaushenkilöstölle.
- Aineenopetuksen työelämävastaavuutta peruskoulussa tulee parantaa järjestämällä aineenopettajille täydennyskoulutusta ja mahdollisuuksia tutustua työelämään.
- Tyttöjä tulee kannustaa hakeutumaan ammatilliseen koulutukseen sekä teknisille ja luonnontieteellisille aloille.

4.1.3 Ylioppilastutkinnon suorittaneiden koulutukseen sijoittuminen

Arvioinnin taustaa

Arviointikohde

Lääninhallitusten tehtävänä on selvittää ylioppilastutkinnon suorittaneiden välitön sijoittuminen koulutukseen. Tarkoituksena on tarkastella, mihin koulutukseen ylioppilastutkinnon suorittaneet lukion jälkeen hakevat ja sijoittuvat sekä kuinka paljon heitä jää koulutuksen ulkopuolelle.

Toimintaympäristö

Manner-Suomessa on yhteensä 20 opetusministeriön alaista yliopistoa, joista monitieteellisiä yliopistoja on 10, teknillisiä korkeakouluja 3, kauppakorkeakouluja 3 ja taidekorkeakouluja 4. Vuonna 2004 yliopistosektorin aloituspaikkoja oli 20 234, joista Itä-Suomen läänin alueelle sijoittuu 1 995 eli 10 prosenttia.

Itä-Suomen läänin alueella sijaitsee kolme opetusministeriön alaista ammattikorkeakoulua ja kolme muun kuin Itä-Suomen korkeakoulutuksen yksikköä. Vuonna 2004 Itä-Suomen omissa yksiköissä oli 4 234 aloituspaikkaa. (Diakonia ammattikorkeakoulun ja Humanistisen ammattikorkeakoulun aloituspaikkaluvut tilastoidaan Etelä-Suomen läänin).

Myös toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjillä on mahdollisuus varata osa ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen aloituspaikoista lukion oppimäärän tai ylioppilastutkinnon suorittaneille. Tällaisia paikkoja oli Itä-Suomen läänissä vuonna 2004 tarjolla 1 106. Lisäksi ylioppilailla on mahdollisuus hakeutua tutkintoon johtamattomaan koulutukseen (esimerkiksi avoin ammattikorkeakoulu, avoin yliopisto, kansainpistojen linjat ja kurssit).

Aloituspaikkojen suhteuttaminen ikäluokkaan tarjoaa erään näkökulman alueen koulutustarjontaan. Vuonna 2004 ammatillisen toisen asteen ylioppilaspohjaisten aloituspaikkojen suhde 19 - 21-vuotiaiden keskimääräiseen ikäluokkaan, aloituspaikkaluku, oli Itä-Suomessa 0,11 (840/7 433). Manner-Suomessa se oli lähes sama, 0,12 (7 940/66 476,67). Ammattikorkeakoulujen vastaava aloituspaikkaluku oli Itä-Suomessa 0,19 (4 234/22 300) ja Manner-Suomen lukua, 0,16 (31 815/199 428), suurempi. Yliopiston aloituspaikkoja ei ole mielekäs suhteuttaa alueen keskimääräiseen ikäluokkaan vaan valtakunnalliseen aloituspaikkamäärään; aloituspaikkaluku on 0,10 (1995/20 234).

Itä-Suomen läänissä vuonna 2004 lukion päätti 3 944 henkilöä. Vastavalmistuneelta ylioppilaalta opiskelupaikan saaminen voi kuitenkin viedä vuosia, koska samoja koulutuspaikkoja hakee moninkertainen määrä nuoria. Vuonna 2004 Itä-Suomen läänissä ylioppilaspohjaiseen toisen asteen ammatilliseen koulutukseen haki 334 ensisijaista hakijaa ja läänin omiin ammattikorkeakouluihin oli 7 106 hakijaa. Yliopistoihin haki 75 160 valtakunnallisesti.

Koulutusrakennetta tarkasteltaessa huomataan, että pelkän ylioppilastutkinnon varaan jääneiden määrä Itä-Suomessa on pienentynyt. Lisäksi tarkoituksellinen väli vuoden pitäminen on yleistynyt.

Lainsäädännöllinen perusta

Lukiolain (629 /1998) mukaan lukiokoulutuksen tarkoituksena on antaa valmiudet opiskelijalle aloittaa opiskelu yliopistossa, ammattikorkeakoulussa ja lukion oppimäärään perustuvassa toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa. Lukion päätteeksi toimeenpannaan ylioppilastutkinto, joka antaa yleisen jatko-opintokelpoisuuden korkeakouluihin.

Ammattikorkeakoululain (351/2003) mukaan ammattikorkeakoulujen tehtävänä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen ja taiteellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin, tukea yksilön ammatillista kasvua ja harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä tukevaa ja alueen elinkeinorakenteen huomioon ottavaa soveltavaa tutkimus- ja kehitystyötä.

Tasa-arvon toteutumisesta koulutuksessa ja opetuksessa on säädetty laissa miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta (609/1986, 5 §) seuraavaa: "Viranomaisten ja oppilaitosten sekä muiden koulutusta ja opetusta järjestävien yhteisöjen on huolehdittava siitä, että naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen sekä että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tämän lain tarkoituksen toteutumista."

Arviointiasetelma

Arviointikriteerit ja arvostelmalauseet

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2003 - 2008 todetaan muun muassa seuraavaa: "Koko peruskoulun ja lukion päättävälle nuorisoiäluokalle tarjotaan mahdollisuus ammatillisesti tai tieteellisesti suuntautuneen koulutuksen suorittamiseen ammatillisessa peruskoulutuksessa, ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa. Ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa aloittavien sukupuolirakenteen tasoittamiseen kiinnitetään erityistä huomiota." Niin ikään kehittämissuunnitelma painottaa jatko-opintoihin hakeutumisen tehostamista sekä korkeakoulujen opiskelijavalintojen kehittämistä siten, että ylioppilastutkinnon samana vuonna suorittaneiden osuutta aloittaneista lisätään.

Opetusministeriön hallinnonalan talousarvioesityksessä vuodelle 2006 määritellään ylioppilastutkinnon suorittaneiden työllistymisen ja jatko-opintoihin sijoittumisen tavoitteeksi 82,0 prosenttia. Luku koskee kuitenkin edellisen kolmen vuoden aikana ylioppilastutkinnon suorittaneita, eikä siitä voi erotella jatko-opintoihin

sijoittuneita ja työllistyneitä. Muita erillisiä valtakunnallisia määrällisiä tavoitteita ei ole asetettu. Tavoitteena on, että entistä suurempi osa lukion päättävistä nuorista aloittaa jatko-opinnot ylioppilastutkinnon suoritusvuonna. Muita virallisia tavoitteita ei ole asetettu. Alla olevat kriteerit ovat yhteisesti sovittuja valtakunnallisia ja tavoitteellisia kriteereitä.

	2000	2004 (arvio)	2006 (tavoite)
Ylioppilastutkinnon suorittaneiden työllistyminen ja jatko-opintoihin sijoittuminen	68,0 %	70,2 %	72,4 %

Tilanne on hyvä, jos:

1. 80 prosenttia ylioppilastutkinnon suorittaneista hakee samana vuonna koulutukseen.
2. 55 prosenttia ylioppilastutkinnon suorittaneista sijoittuu samana vuonna koulutukseen.
3. Naisten ja miesten välillä ei ole eroja koulutukseen sijoittumisessa eikä koulutuksen ulkopuolelle jäämisessä.

Nämä kolme kriteeriä määrittävät tässä arvioinnissa ylioppilastutkinnon suorittaneiden hyvän koulutukseen sijoittumisen tason.

Arviointikysymykset ja mittarit

Arviointikysymykset	Arviointimittarit
1. Miten suuri osuus ylioppilaista haki ja sijoittui koulutukseen välittömästi ylioppilastutkinnon jälkeen?	• Ylioppilastutkinnon suorittaneiden välitön hakeutuminen ja sijoittuminen koulutukseen, absoluuttiset määrät (taulukko 24).
2. Miten suuri osuus ylioppilaista sijoittui välittömästi toisen asteen ammatilliseen koulutukseen, ammattikorkeakoulukoulutukseen tai yliopistokoulutukseen ylioppilastutkinnon suoritusvuonna?	• Ylioppilastutkinnon jälkeen välittömästi sijoittuneet toisen asteen ammatilliseen koulutukseen, ammattikorkeakoulukoulutukseen ja yliopistokoulutukseen hakeneista (taulukko 25 ja 26).
3. Miten suuri osuus ylioppilaista sijoittui ja jäi koulutuksen ulkopuolelle ylioppilastutkinnon suoritusvuonna sukupuolen mukaan?	* Ylioppilastutkinnon jälkeen välittömästi sijoittuneiden osuus hakeneista eri kouluasteille sukupuolen mukaan, suhteelliset määrät (taulukko 27). * Ylioppilastutkinnon jälkeen koulutuksen ulkopuolelle jääneet sukupuolen mukaan (taulukko 28).

Arviointiaineisto

Arvioinnin perusaineistona ovat ne Tilastokeskuksen koulutustilastot vuosilta 2002, 2003 ja 2004, jotka koskevat ylioppilaiden koulutukseen hakeutumista ja sijoittumista koulutusasteen ja lukion sijaintimaakunnan mukaan lukion päättämivuonna. Aineisto käsittää vain Manner-Suomen tiedot, ei Ahvenanmaata. Tilastoissa ovat mukana kaikki sekä suomen- että ruotsinkieliset ylioppilaat (suomenkielisten osalta). Aineistoa tarkastellaan maakunnittain. Tilastointi on tehty korkeimman koulutusasteen mukaan.

Huomioita aineistosta:

- aineistossa ovat ylioppilastutkinnon suorittaneet opiskelijat, jotka ovat syksyllä kirjoittautuneet oppilaitokseen joko läsnä- tai poissaoleviksi
- tilastoon lasketaan hakenut tai aloittanut vain kerran koulutusasteeltaan korkeimman koulutuksen mukaan
- aineisto ei sisällä pelkän lukion oppimäärän suorittaneita
- kaksoistutkinnon suorittaneista ovat mukana ne, jotka ko. vuonna ovat suorittaneet ylioppilastutkinnon
- tilastoissa ovat mukana kaikki ko. tilastovuonna sekä keväällä että syksyllä ylioppilastutkinnon suorittaneet
- koulutukseen sijoittumista mitataan laskentapäivän 20.9 mukaan.

4.1.3.1 Arviointitulokset

Koulutukseen hakeutuminen ja sijoittumien

Vuonna 2004 Itä-Suomessa oli uusia ylioppilaita 3 944. Heistä 79,4 prosenttia haki välittömästi ammatilliseen koulutukseen, ammattikorkeakouluun tai yliopistoon. Hakematta jätti 20,6 prosenttia koulunsa päättäneistä.

TAULUKKO 24. Ylioppilastutkinnon suorittaneiden välitön koulutukseen hakeutuminen ja sijoittuminen Itä-Suomen maakunnissa vuosina 2002 - 2004

Lukion sijainti- maakunta	Vuosi	Ylioppilaat		Hakeneet		Sijoittuneet		Ei hakenut		Ei jatkanut koulutuksessa	
		lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Etelä-Savo	2002	1 184		933	78,8	479	40,5	251	21,2	705	59,5
	2003	1 115		857	76,9	451	40,4	258	23,1	664	59,6
	2004	1 150		898	78,1	495	43,0	252	21,9	655	57,0
Pohjois-Savo	2002	1 931		1 514	78,4	798	41,3	417	21,6	1 133	58,7
	2003	1 868		1 480	79,2	738	39,5	388	20,8	1 130	60,5
	2004	1 726		1 344	77,9	704	40,8	382	22,1	1 022	59,2
Pohjois-Karjala	2002	1 269		1 055	83,1	614	48,4	214	16,9	655	51,6
	2003	1 193		965	80,9	524	43,9	228	19,1	669	56,1
	2004	1 068		891	83,4	508	47,6	177	16,6	560	52,4
Itä-Suomen lääni yhteensä	2002	4 384		3 502	79,9	1 891	43,1	882	20,1	2 493	56,9
	2003	4 176		3 302	79,1	1 713	41,0	874	20,9	2 463	59,0
	2004	3 944		3 133	79,4	1 707	43,3	811	20,6	2 237	56,7
Manner-Suomi	2002	36 360		27 313	75,1	14 360	39,5	9 047	24,9	22 000	60,5
	2003	35 387		26 419	74,7	13 511	38,2	8 968	25,3	21 876	61,8
	2004	34 872		26 514	76,0	14 053	40,3	8 358	24,0	20 819	59,7

Lähde: Tilastokeskus 13.1.06

Itä-Suomen läänissä jatko-opintoihin hakeneiden määrä väheni puolella prosenttiyksiköllä tarkastelujakson aikana, mutta oli silti tarkastelujakson lopussa 3,4 prosenttiyksikköä korkeampi kuin Manner-Suomessa. Koulutustaan jatkamattomia oli Itä-Suomessa vuonna 2004 56,7 prosenttia eli 0,2 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuonna 2002 ja 3 prosenttiyksikköä vähemmän kuin Manner-Suomessa.

Pohjois-Karjalassa oli selvästi korkeampi osuus hakeneita kuin läänin muissa maakunnissa. Pohjois-Karjala oli myös maakunnista ainoa, jossa koulutukseen hakeneiden osuus valmistuneista kasvoi tarkastelujakson aikana. Vuonna 2004 Etelä- ja Pohjois-Savossa noin 22 prosenttia ja Pohjois-Karjalassa 16 prosenttia ylioppilastutkinnon suorittaneista ei hakeutunut koulutukseen.

Eri kouluasteille koulutukseen hakeutuminen

Itä-Suomen läänissä eri kouluasteille hakeneita oli yhteensä lähes neljä viidesosaa ylioppilastutkinnon suorittaneista. Eniten, yli puolet ylioppilastutkinnon suorittaneista haki yliopistokoulutukseen.

TAULUKKO 25. Ylioppilastutkinnon suorittaneiden välitön koulutukseen hakeutuminen koulutusasteen mukaan Itä-Suomen läänin maakunnissa 2002 - 2004

Lukion sijainti- maakunta	Vuosi	Yli- oppilaat			Toisen asteen ammattillinen koulutus		Ammatti- korkeakoulu- koulutus		Yliopisto- koulutus		Hakeneita yhteensä		Ei hakenut	
		lkm	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Etelä-Savo	2002	184	20	1,7	393	33,2	520	43,9	933	78,8	251	21,2		
	2003	115	21	1,9	334	30,0	502	45,0	857	76,9	258	23,1		
	2004	150	21	1,8	357	31,0	520	45,2	898	78,1	252	21,9		
Pohjois- Savo	2002	931	20	1,0	525	27,2	969	50,2	1 514	78,4	417	21,6		
	2003	868	42	2,2	500	26,8	938	50,2	1 480	79,2	388	20,8		
	2004	726	23	1,3	430	24,9	891	51,6	1 344	77,9	382	22,1		
Pohjois- Karjala	2002	269	10	0,8	356	28,0	689	54,3	1 055	83,1	214	16,9		
	2003	193	14	1,2	346	29,0	605	50,7	965	80,9	228	19,1		
	2004	068	9	0,8	318	29,8	564	52,8	891	83,4	177	16,6		
Itä-Suomen lääni yhteensä	2002	384	50	1,1	1 274	29,1	2 178	49,7	3 502	79,9	882	20,1		
	2003	176	77	1,8	1 180	28,3	2 045	49,0	3 302	79,1	874	20,9		
	2004	944	53	1,3	1 105	28,0	1 975	50,1	3 133	79,4	811	21,1		
Manner- Suomi 1.12.05	2002	6 360	537	1,5	9 331	25,6	17 445	48,0	27 313	75,1	9 047	24,9		
	2003	35 387	583	1,6	9 333	26,4	16 503	46,7	26 419	74,7	8 968	25,3		
	2004	34 872	572	1,6	9 171	26,3	16 771	48,1	26 514	76,0	8 358	24,0		

Lähde: Tilastokeskus 13.1.06

Yliopistokoulutukseen hakijoiden määrä kasvoi hieman tarkastelujakson aikana. Myös Manner-Suomessa eniten haettiin yliopistokoulutukseen, mutta hakijoiden suhteellinen osuus oli pienempi kuin Itä-Suomen läänissä. Ammattikorkeakouluun hakeneiden määrä väheni Itä-Suomessa tarkasteluajana, mutta oli yli prosenttiyksikön suurempi kuin Manner-Suomessa.

Vuonna 2004 yliopistokoulutukseen hakeneita oli suhteellisesti eniten Pohjois-Karjalassa ja vähiten Etelä-Savossa, jossa hakeneiden määrä kuitenkin kasvoi 2,7 prosenttiyksikköä. Ammattikorkeakouluun hakeneita oli suhteellisesti eniten Etelä-Savossa, 31,0 prosenttia, mutta hakeneiden määrä väheni kolmessa vuodessa selkeästi. Vähiten ammattikorkeakouluun hakeneita oli Pohjois-Savossa, 24,9 prosenttia, jossa hakijoiden määrä väheni tarkastelujaksolla 2,3 prosenttiyksikköä.

Ylioppilastutkinnon suorittaneiden hakeutuminen toisen asteen ammatilliseen koulutukseen Itä-Suomen läänissä pysyi alhaisella tasolla. Vuonna 2004 toisen asteen ammatilliseen koulutukseen haki ainoastaan 1,3 prosenttia ylioppilastutkinnon suorittaneista.

Koulutukseen sijoittuminen ylioppilastutkinnon jälkeen

Itä-Suomen läänissä välittömästi ylioppilastutkinnon jälkeen koulutukseen sijoittuneita vuonna 2004 oli 43,3 prosenttia, kolme prosenttiyksikköä enemmän kuin Manner-Suomessa. Ylioppilastutkinnon suorittaneista 56,7 prosenttia ei jatkanut koulutustaan välittömästi.

TAULUKKO 26. Ylioppilastutkinnon suorittaneiden välitön koulutukseen sijoittuminen koulutusasteen mukaan Itä-Suomen läänin maakunnissa 2002 - 2004

Lukion sijainti- maakunta	Vuosi	Yli- oppilaat			Toisen asteen ammattillinen koulutus		Ammatti- korkeakoulu- koulutus		Yliopisto- koulutus		Sijoittuneita yhteensä		Ei jatkanut välittömästi	
		lkm	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Etelä-Savo	2002	1 184	64	5,4	219	18,5	196	16,6	479	40,5	705	59,5		
	2003	1 115	57	5,1	181	16,2	213	19,1	451	40,4	664	59,6		
	2004	1 150	53	4,6	239	20,8	203	17,7	495	43,0	655	57,0		
Pohjois-Savo	2002	1 931	81	4,2	310	16,0	407	21,1	798	41,3	1 133	58,7		
	2003	1 868	82	4,4	295	15,8	361	19,3	738	39,5	1 130	60,5		
	2004	1 726	72	4,2	302	17,5	330	19,1	704	40,8	1 022	59,2		
Pohjois- Karjala	2002	1 269	50	4,0	244	19,2	320	25,2	614	48,4	655	51,6		
	2003	1 193	52	4,4	214	17,9	258	21,6	524	43,9	669	56,1		
	2004	1 068	45	4,2	223	20,9	240	22,5	508	47,6	560	52,4		
Itä-Suomen lääni yhteensä	2002	4 384	195	4,4	773	17,6	923	21,1	1 891	43,1	2 493	56,9		
	2003	4 176	191	4,6	690	16,5	832	19,9	1 713	41,0	2 463	59,0		
	2004	3 944	170	4,3	764	19,4	773	19,6	1 707	43,3	2 237	56,7		
Manner-Suomi	2002	36 360	1 441	4,0	5 834	16,0	7 085	19,5	14 360	39,5	22 000	60,5		
	2003	35 387	1 408	4,0	5 389	15,2	6 714	19,0	13 511	38,2	21 876	61,8		
	2004	34 872	1 414	4,1	5 920	17,0	6 719	19,3	14 053	40,3	20 819	59,7		

Lähde: Tilastokeskus 13.1.06

Koulutuksessa jatkamattomia oli Itä-Suomessa kolme prosenttiyksikköä vähemmän kuin Manner-Suomessa. Maakunnittain tarkasteltuna parhaiten jatkokoulutukseen sijoittuivat Pohjois-Karjalan ylioppilaat, 47,6 prosenttia, ja heikoiten Pohjois-Savon ylioppilaat, 40,8 prosenttia.

Vuonna 2004 ylioppilastutkinnon suorittaneet sijoittuivat yliopistokoulutukseen eniten Pohjois-Savossa ja Pohjois-Karjalassa ja ammattikorkeakouluun Pohjois-Karjalassa. Etelä-Savossa sijoittui 20,8 prosenttia ammattikorkeakouluun, 17,7 prosenttia yliopistoon ja 4,6 prosenttia toisen asteen ammatilliseen koulutukseen. Etelä-Savossa erityisesti ammattikorkeakouluun sijoittuneiden osuus kasvoi.

Pohjois-Savossa ylioppilastutkinnon suorittaneista sijoittui yliopistokoulutukseen, 19,1 prosenttia ja ammattikorkeakoulukoulutukseen 17,5 prosenttia. Yliopistokoulutukseen sijoittuneiden määrä väheni 2 prosenttiyksikköä ja ammattikorkeakoulukoulutukseen sijoittuneiden määrä kasvoi 1,5 prosenttiyksikköä tarkasteluajana. Toisen asteen koulutukseen sijoittuneiden osuus pysyi 4,2 prosentissa.

Pohjois-Karjalassa ylioppilastutkinnon suorittaneista 22,5 prosenttia sijoittui yliopistoihin, 20,9 prosenttia ammattikorkeakouluun ja 4,2 prosenttia toisen asteen ammatilliseen koulutukseen. Kolmen vuoden aikana yliopistokoulutukseen sijoittuneiden määrä väheni 2,7 prosenttiyksikköä samalla, kun ammattikorkeakoulu ja toisen asteen ammatillinen koulutus kasvattivat hieman osuuksiaan.

Koulutukseen hakeneiden sijoittuminen sukupuolen mukaan

Itä-Suomen läänissä eri kouluasteille hakeneista toisen asteen ammatilliseen koulutukseen sijoittuivat kaikki hakeneet, ammattikorkeakoulutukseen 69,1 prosenttia ja yliopistokoulutukseen 39,1 prosenttia hakeneista. Manner-Suomeen verrattuna Itä-Suomessa sijoittuneiden osuudet olivat toisen asteen- ja ammattikorkeakoulukoulutuksessa suuremmat, mutta yliopistokoulutuksessa pienemmät.

TAULUKKO 27. Ylioppilastutkinnon suorittaneiden koulutukseen välittömästi sijoittuneiden osuushakeneista koulutusasteen mukaan Itä-Suomen läänin maakunnissa 2002 - 2004

Lukion sijainti- maakunta	Vuosi	Sijoittuneita toisen asteen amatilliseen koulutukseen hakeneista, %			Sijoittuneita ammattikorkeakoulu- koulutukseen hakeneista, %			Sijoittuneita yliopistokoulutukseen hakeneista, %		
		Naiset	Miehet	Molem- mat	Naiset	Miehet	Molem- mat	Naiset	Miehet	Molem- mat
Etelä-Savo	2002	430,8	114,3	320,0	50,0	67,7	55,7	29,2	50,5	37,7
	2003	342,9	128,6	271,4	49,6	65,0	54,2	33,5	58,8	42,4
	2004	266,7	...	252,4	67,0	66,9	66,9	32,2	50,3	39,0
Pohjois-Savo	2002	569,2	100,0	405,0	49,4	77,7	59,0	34,2	55,1	42,0
	2003	219,4	127,3	195,2	48,9	78,4	59,0	31,8	51,1	38,5
	2004	315,0	...	313,0	65,2	79,0	70,2	28,9	49,7	37,0
Pohjois-Karjala	2002	614,3	...	500,0	63,1	74,6	68,5	38,2	59,0	46,4
	2003	575,0	100,0	371,4	55,9	72,2	61,8	33,5	58,0	42,6
	2004	537,5	...	500,0	70,8	69,2	70,1	35,7	54,0	42,6
Itä-Suomen lääni yhteensä	2002	524,2	129,4	390,0	52,8	73,9	60,7	34,3	55,2	42,4
	2003	305,7	120,8	248,1	51,1	73,0	58,5	32,7	55,1	40,7
	2004	334,8	228,6	320,8	67,3	72,2	69,1	31,7	51,1	39,1
Manner-Suomi	2002	305,5	140,5	268,3	58,6	68,8	62,5	33,2	51,9	40,6
	2003	277,2	119,7	241,5	52,3	66,4	57,7	32,6	53,3	40,7
	2004	280,7	135,6	247,2	63,6	66,1	64,6	32,7	51,7	40,1

Lähde: Tilastokeskus 13.1.06

... = sijoittuneita/hakeneita alle 5 henkilöä.

Maakuntakohtaisesti tarkasteltuna toisen asteen koulutukseen sijoittuneita vuonna 2004 oli eniten Pohjois-Karjalassa viisinkertainen määrä hakijoihin verrattuna, ja vähiten Etelä-Savossa. Ammattikorkeakouluun sijoittuneiden määrä nousi kaikissa maakunnissa, vähiten Pohjois-Karjalassa, 1,6 prosenttia. Sijoittuneita ammattikorkeakouluun oli eniten Pohjois-Savossa 70,2 prosenttia ja vähiten Etelä-Savossa 66,9 prosenttia, jossa määrä nousi kuitenkin yli 11 prosenttiyksikköä kolmessa vuodessa.

Sukupuolten väliset erot ylioppilastutkinnon suorittaneiden sijoittumisessa eri kouluasteille ovat huomattavat. Toisen asteen koulutukseen hakeneista naiset sijoittuivat koulutukseen miehiä useammin sekä Itä-Suomen läänissä että Manner-Suomessa. Itä-Suomessa ammattikorkeakouluun hakeneista ylioppilastutkinnon

suorittaneista miehiä sijoittui ammattikorkeakouluun lähes viisi prosenttiyksikköä enemmän kuin naisia. Ammattikorkeakouluun hakeneista naisia sijoittui koulutukseen hieman enemmän Etelä-Savossa ja Pohjois-Karjalassa kuin Pohjois-Savossa. Pohjois-Savossa miesten sijoittuminen oli 3,8 prosenttia naisten sijoittumista suurempaa.

Yliopistokoulutukseen sijoittui hakeneista miehistä yli puolet ja naisista noin kolmannes tarkastelujakson aikana. Vuonna 2004 ero miesten hyväksi oli Itä-Suomen läänissä 19,4 prosenttia ja Manner-Suomessa 19 prosenttia. Maakuntakohtaisesti tarkasteltuna suurin ero oli Pohjois-Savossa, 20,8 prosenttia, ja pienin Etelä-Savossa, 18,1 prosenttia.

Koulutuksen ulkopuolelle jääminen sukupuolen mukaan

Itä-Suomen läänissä vuonna 2004 jäi koulutuksen ulkopuolelle yli puolet, 56,7 prosenttia, ylioppilastutkinnon suorittaneista. Tämä oli kolme prosenttiyksikköä vähemmän kuin Manner-Suomessa.

TAULUKKO 28. Ylioppilastutkinnon suorittaneiden välitön koulutuksen ulkopuolelle jääminen sukupuolen mukaan Itä-Suomen läänin maakunnissa 2002 - 2004

Lukion sijainti- maakunta	Vuosi	Koulutuksen ulkopuolelle jääneet					
		Naiset		Miehet		Yhteensä	
		lkm	%	lkm	%	lkm	%
Etelä-Savo	2002	415	59,7	290	59,3	705	59,5
	2003	427	61,0	237	57,1	664	59,6
	2004	381	55,3	274	59,4	655	57,0
Pohjois-Savo	2002	743	62,2	390	53,0	1 133	58,7
	2003	758	64,1	372	54,2	1 130	60,5
	2004	639	61,6	383	55,6	1 022	59,2
Pohjois-Karjala	2002	391	55,0	264	47,3	655	51,6
	2003	421	58,7	248	52,1	669	56,1
	2004	322	51,8	238	53,4	560	52,4
Itä-Suomen lääni yhteensä	2002	1 549	59,6	944	52,9	2 493	56,9
	2003	1 606	61,8	857	54,3	2 463	59,0
	2004	1 342	57,2	895	56,1	2 237	56,7
Manner-Suomi	2002	13 274	61,9	8 726	58,4	22 000	60,5
	2003	13 259	63,8	8 617	59,0	21 876	61,8
	2004	12 351	60,2	8 468	59,0	20 819	59,7

Lähde: Tilastokeskus 13.1.06

Ero sukupuolten välillä koulutukseen sijoittumisessa oli suurempi Itä-Suomen maakunnissa kuin koko läänissä tai Manner-Suomessa. Pohjois-Savossa ero oli miesten hyväksi 6 prosenttiyksikköä, Etelä-Savossa naisten hyväksi 4,1 prosenttiyksikköä ja Pohjois-Karjalassa samoin naisten hyväksi 1,6 prosenttiyksikköä (taulukko 28).

Koko tarkastelujakson ajan naiset jäivät miehiä useammin koulutuksen ulkopuolelle sekä Itä- että Manner-Suomessa. Pohjois-Savossa ero oli selvin.

4.1.3.2 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Johtopäätökset

- Vuonna 2004 Itä-Suomessa lukion päätti 3 944 henkilöä. Heistä 79,4 prosenttia haki välittömästi ammatilliseen koulutukseen, ammattikorkeakouluun tai yliopistoon. Näin ollen ylioppilastutkinnon suorittaneiden koulutukseen hakeminen jäi alle asetetun tavoitteen. Myöskään hakematta jättäminen ja koulutukseen sijoittuminen läänissä eivät ylittäneet tavoitteeseen. Vain Pohjois-Karjalassa koulutushakuisuutta ja hakematta jättämistä koskevat tavoitteet ylittyivät.
- Maakunnittain ylioppilaiden hakeutumisessa toisen asteen ammatilliseen koulutukseen tai korkeakouluun ylioppilastutkinnon suoritusvuonna oli jonkin verran eroja. Suhteellisesti eniten hakematta jättäneitä oli Pohjois-Savossa, 22,1 prosenttia, ja vähiten Pohjois-Karjalassa, 16,6 prosenttia.
- Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa, ammattikorkeakouluissa tai yliopistokoulutuksessa aloitti 43,3 prosenttia Itä-Suomen läänin vuoden 2004 ylioppilaista. Suhteellisesti eniten koulutukseen sijoittuneita oli Pohjois-Karjalassa, 47 prosenttia, ja vähiten Pohjois-Savossa, 40,8 prosenttia.
- Itä-Suomen läänissä naiset jäivät hieman miehiä useammin koulutuksen ulkopuolelle. Pohjois-Savon maakunnassa ero miesten hyväksi oli 6 prosenttiyksikköä. Sen sijaan Etelä-Savossa ja Pohjois-Karjalassa miehet jäivät naisia useammin koulutuksen ulkopuolelle. Koulutusalaakohtaisesti tarkasteltuna naiset jäivät miehiä useammin yliopistokoulutuksen ulkopuolelle koko läänin alueella.

Toimenpide-ehdotukset

- Koulutuksen järjestäjien tulee ajoittaa opinto-ohjaus koko lukion ajalle, jotta opiskelijalle sen kautta välittyvä realistinen kuva tulevaisuuden ammateista ja työelämän tarpeista. Lisäksi henkilökohtaiseen opinto-ohjaukseen tulee resursoida entistä enemmän, jotta nuori voi ohjaajaa tukena käyttäen tunnistaa omia ominaisuuksiaan alan valinnassa.
- Ylioppilaiden jatko-opintoihin samana vuonna hakeutumista on edelleen tehostettava. Tähän ohjaukseen vanhemmat tai huoltajat tulee saada tiiviimmin mukaan. He ovat avainasemassa kannustamaan nuorta tämän tavoitteiden suuntaiseen muuhun koulutukseen, mikäli ensisijaisen opiskelupaikan saaminen ei heti onnistu.
- Koulutuksen järjestäjien on kehitettävä opiskelijavalintoja siten, että ylioppilastutkinnon samana vuonna suorittaneiden aloittajien osuus kasvaa.

Lähteet

AMKOTA

Ammattikorkeakoululaki 9.5.2003/351.

Koulutus ja tutkimus 2003 - 2008. Kehittämissuunnitelma. Opetusministeriön julkaisuja 2004:6. Helsinki 2004.

Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset 2004. Tilastokeskus SVT. Koulutus 2005:2.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609.

Lukiolaki 21.8.1998/629.

Opetushallituksen oppilaitostietokanta OPTI.

Opetusministeriön toiminta ja taloussuunnitelma 2006 - 2009. Opetusministeriön julkaisuja 2005:4.

Raportointipalvelu Weran testiversio.

Valtion vuoden 2006 talousarvioesitys.

Yliopistojen ja opetusministeriön väliset tulossopimukset.

Yliopistojen valintaopas, 2004.

4.1.4 Ammatillisen perustutkinnon jälkeinen työllistyminen sekä jatko-opintoihin sijoittuminen

Arvioinnin taustaa

Lääninhallitusten tehtävänä oli selvittää ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden työllistyminen ja jatko-opintoihin sijoittuminen. Tarkoituksena oli selvittää, mihin koulutukseen ammatillisen perustutkinnon jälkeen nuoret sijoittuvat ja miten he työllistyvät.

Toimintaympäristö

Itä-Suomessa toisen asteen ammatillisen perustutkinnon suorittaneille on useita jatkokoulutusmahdollisuuksia. Kolmivuotiset ammatilliset perustutkinnot antavat yleisen jatko-opintokelpoisuuden ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa on asetettu tavoite, että vuoteen 2008 mennessä 25 prosenttia ammattikorkeakoulujen ja 2 - 3 prosenttia yliopistojen uusista opiskelijoista on toisen asteen ammatillisen koulutuksen peruskoulupohjalta suorittaneita. Ammatillisen perustutkinnon jälkeen opiskelijalla on mahdollisuus suorittaa ammatti- tai erikoisammattitutkinto. Moninkertaisesta koulutuksesta halutaan vähentää, joten jo perustutkinnon suorittanut henkilö pyritään ohjaamaan hänelle sopivaan aikuiskoulutusmuotoon. Lisäksi on tarjolla tutkintoon johtamatonta lisä- ja täydennyskoulutusta.

Vuonna 2003 Itä-Suomen läänissä oli tarjolla 1 547 ammattitutkintoon ja 250 erikoisammattitutkintoon johtavaa aloituspaikkaa. Ammattikorkeakoulun aloituspaikkoja (nuoret + aikuiset) oli 4 179. Yliopiston aloituspaikkoja tarkastellaan koko maan kattavana, tarjolla oli 18 264 aloituspaikkaa.

Uusia ammatilliseen perustutkintoon (opetussuunnitelmaperusteinen) johtavan koulutuksen opiskelijoita oli vuonna 2003 Itä-Suomen läänissä 5 911 ja arvio vuodelle 2008 on 5 380. Näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen tarjontaa lisätään.

Lainsäädännöllinen perusta

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 630/1998 mukaan ammatillisen koulutuksen tarkoituksena on kohottaa väestön ammatillista osaamista, kehittää työelämää ja vastata sen osaamistarpeita sekä edistää työllisyyttä. Oppilaitosmuotoisessa ammatillisessa peruskoulutuksessa suoritettavat tutkinnot ovat kolmivuotisia ammatillisia perustutkintoja, joita voi suorittaa joko opetussuunnitelmaperusteisena tai näyttötutkintoon johtavana koulutuksena. Tämän tarkastelun piiriin kuuluvat vain opetussuunnitelmaperusteisena suoritettavat ammatilliset perustutkinnot. Vuonna 2003 Manner-Suomessa suoritti opetussuunnitelmaperusteisen perustutkinnon lähes 30 563 henkilöä, joista Itä-Suomen läänin alueella 4 178.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2003 - 2008 todetaan, että väestönkehityksestä johtuva työvoiman saannin vaikeutuminen edellyttää koulutusjärjestelmän tehokkuuden parantamista, koko nuorisokäluokan kouluttamista peruskoulun jälkeen sekä työvoiman ammattitaidon ja osaamisen ylläpitämistä ja parantamista. Nuorten siirtymistä koulutukseen ja koulutuksesta työelämään halutaan nopeuttaa. Erityistä huomiota on kiinnitettävä ammatilliseen osaamiseen ja ammatillisten tutkintojen työelämävas- taavuuteen. Ammatillisen peruskoulutuksen antamia jatko-opintovalmiuksia parannetaan.

Opetusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelman 2006 - 2009 mukaan ammatillisen koulutuksen keskeisiä haasteita ovat koulutuksen ja työelämän lähentäminen sekä koulutuksen laadun ja vaikuttavuuden parantaminen. Koulutuksen vaikuttavuutta kuvataan tutkinnon suorittaneiden sijoittumisella työelämään tai jatko-opintoihin. Suunnitelman mukaan ammatilliseen perustutkintoon johtavan opetussuunnitelmaperusteisen koulutuksen tarjontaa supistetaan suunnitelmakaudella 2006 - 2009.

Arviointiasetelma

Arviointikriteerit

Opetusministeriön hallinnonalan talousarvioesityksessä vuodelle 2006 esitetään tavoite, että ammatillisen perustutkinnon suorittaneista 63 prosenttia on sijoittunut työelämään ja 11 prosenttia jatko-opintoihin vuonna 2006.

	2000 toteutuma	2003	2006 tavoite
Perustutkinnon suorittaneiden työllistyminen ja jatko-opintoihin sijoittuminen	71,7 %	66,8 %	74,0 %
*työlliset (sisältää työlliset opiskelijat)	58,9 %	53,9 %	63,0 %
*päätoimiset opiskelijat	12,8 %	12,9 %	11,0 %

Tavoiteluvut sisältävät myös muun kuin opetushallinnon alaisen koulutuksen. Mukana ovat kyseisen vuoden heinäkuun alkuun mennessä ja kolmen edeltävän vuoden aikana suoritettut ammatilliset perustutkinnot. Tavoitteet on asetettu valtakunnallisesti ja ne määrittävät hyvän tason.

Työllistyminen ja jatko-opintoihin sijoittumisen taso on hyvä, jos:

1. Vähintään 63 prosenttia ammatillisen perustutkinnon suorittaneista työllistyy.
2. Vähintään 11 prosenttia ammatillisen perustutkinnon suorittaneista sijoittuu jatko-opintoihin.
3. Naisten ja miesten välillä ei ole eroja työllistymisessä ja koulutukseen sijoittumisessa.

Nämä kolme kriteeriä määrittävät tässä raportissa ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden koulutukseen ja työhön sijoittumisen hyvän tason.

Arviointikysymykset	Arviointimittarit
1. Miten ammatillisen perustutkinnon suorittaneet ovat sijoittuneet (työlliset, työttömät, opiskelijat, muut)?	- Ammatillisen perustutkinnon päättäneiden välitön sijoittuminen koulutuksen jälkeen (taulukko 29).
2. Kuinka suuri osuus ammatillisen perustutkinnon suorittaneista työllistyy opintoaloittain?	- Ammatillisen perustutkinnon jälkeen työllistyminen opintoaloittain (taulukko 30).
3. Kuinka suuri osuus ammatillisen perustutkinnon suorittaneista sijoittuu jatko-opintoihin (opintoaloittain)?	- Ammatillisen perustutkinnon jälkeen jatko-opintoihin sijoittuneiden suhteellinen osuus koulunsa päättäneistä (taulukko 31).
4. Miten työllistyminen ja jatko-opintoihin sijoittuminen vaihtelee sukupuolen mukaan ammatillisen perustutkinnon suorittaneilla?	- Ammatillisen perustutkinnon jälkeen työllistyneiden ja jatko-opintoihin sijoittuneiden prosenttiosuudet sukupuolen mukaan eriteltynä (taulukko 32 ja 33).

Aineisto

Arvioinnin perusaineistona ovat ne Tilastokeskuksen sijoittumispalvelun aineistot, jotka koskevat ammatillisen perustutkinnon opetussuunnitelmaperusteisena suorittaneiden sijoittumista. Mukana ovat vuodet 2001, 2002 ja 2003 kokonaan. Vuoden 2003 osalta aineistoon kuuluvat ennen 1.8.2003 ammatillisen perustutkinnon suorittaneet. Vertailulukuna käytetään Manner-Suomen tietoja.

4.1.4.1 Arviointitulokset

Ammatillisen perustutkinnon jälkeinen sijoittuminen

Vuonna 2003 Itä-Suomessa ammatillisen perustutkinnon suoritti 15 073 henkilöä. Koulutuksen jälkeen heistä oli työllisiä ja päätoimisia opiskelijoita yhteensä 66,8 prosenttia. Manner-Suomessa vastaava luku oli 71 prosenttia.

TAULUKKO 29. Ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden pääasiallinen toiminta, tilanne vuoden 2003 lopussa

Oppilaitoksen sijainti- maakunta	Vuosi	Ammatillisen perustutkinnon suorittaneet	Työlliset		joista opiskelijoita*		Työttömät		Päätoimiset opiskelijat		Muut	
			abs	%	abs	%	abs	%	abs	%	abs	%
Etelä-Savo	2001	4 146	2 226	53,7	357	8,6	788	19,0	605	14,6	522	12,6
	2002	4 420	2 424	54,8	364	8,2	801	18,1	605	13,7	590	13,3
	2003	3 961	2 117	53,4	373	9,4	736	18,6	520	13,1	588	14,8
Pohjois-Savo	2001	6 899	3 719	53,9	517	7,5	1 318	19,1	973	14,1	890	12,9
	2002	7 065	3 986	56,4	584	8,3	1 192	16,9	974	13,8	913	12,9
	2003	6 591	3 754	57,0	620	9,4	1 224	18,6	820	12,4	793	12,0
Pohjois-Karjala	2001	4 285	2 185	51,0	313	7,3	926	21,6	621	14,5	553	12,9
	2002	4 596	2 328	50,7	365	7,9	1 009	22,0	571	12,4	688	15,0
	2003	4 521	2 260	50,0	359	7,9	975	21,6	609	13,5	677	15,0
Itä-Suomen lääni Yhteensä	2001	15 330	8 130	53,0	1 187	7,7	3 032	19,8	2 199	14,3	1 965	12,8
	2002	16 081	8 738	54,3	1 313	8,2	3 002	18,7	2 150	13,4	2 191	13,6
	2003	15 073	8 131	53,9	1 352	9,0	2 935	19,5	1 949	12,9	2 058	13,7
Manner-Suomi	2001	115 874	68 328	59,0	10 579	9,1	18 767	16,2	14 494	12,5	14 285	12,3
	2002	119 283	71 605	60,0	11 589	9,7	18 268	15,3	14 689	12,3	14 721	12,3
	2003	109 315	64 446	59,0	11 182	10,2	17 408	15,9	13 126	12,0	14 335	13,1

*sisältyvät työllisiin

Lähde: Tilastokeskus 1.12.2005

työlliset = työlliset + työlliset opiskelijat

opiskelijat = päätoimiset + työlliset opiskelijat

Itä-Suomessa, kuten myös Manner-Suomessa, ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden määrä väheni tarkastelujakson aikana. Itä-Suomessa vähennys oli 1,7 prosenttia ja Manner-Suomessa 5,7 prosenttia. Tutkinnon suorittaneista työllisten määrä kasvoi vuoden 2001 53 prosentista hieman, noin prosenttiyksikön, tarkastelujakson aikana, mutta jäi Manner-Suomea yli viisi prosenttiyksikköä alhaisemmaksi. Samoin työllisten opiskelijoiden määrä kasvoi 7,7 prosentista yli prosenttiyksikön jäaden Manner-Suomea reilun prosenttiyksikön pienemmäksi. Manner-Suomeen nähden työttömien määrä oli 3,6 prosenttiyksikköä suurempi, ja väheni hieman tarkastelujakson aikana. Päätoimisten opiskelijoiden määrä väheni noin puolelatoista prosenttiyksiköllä 12,9 prosenttiin tarkasteluajana, mutta ylitti Manner-Suomen osuuden noin prosenttiyksiköllä.

Maakunnittain tarkasteltuna työllisten määrä oli vuonna 2003 Pohjois-Savossa suurin, 57,0 prosenttia, ja kasvoi koko tarkastelujakson ajan yli kolmella prosenttiyksiköllä. Vähiten työllisiä oli Pohjois-Karjalassa, 50,0 prosenttia. Työllisiä opiskelijoita perustutkinnon suorittaneista oli tarkastelujakson ajan Etelä- ja Pohjois-Savossa hieman enemmän kuin Pohjois-Karjalassa. Vuonna 2003 opiskelijoiden määrä oli Etelä- ja Pohjois-Savossa 9,4 prosenttia ja Pohjois-Karjalassa 7,9 prosenttia. Työttömien valmistuneiden määrä vaihteli tarkastelujaksolla maakunnittain muutaman prosenttiyksikön verran. Pohjois-Karjalassa työttömien ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden määrä oli koko tarkastelujakson ajan suurin, yli viidesosa valmistuneista.

Päätoimisten opiskelijoiden määrä väheni tarkastelujaksolla kaikissa maakunnissa. Vuonna 2003 heitä oli eniten Pohjois-Karjalassa 13,5 prosenttia ja vähiten Pohjois-Savossa, 12,4 prosenttia. Päätoimisten opiskelijoiden määrä väheni Manner-Suomessa 0,5 prosenttiyksikköä ja kaikissa maakunnissa vähintään yhden ja korkeintaan 1,7 prosenttiyksikköä kolmen vuoden aikana.

Ammatillisen perustutkinnon jälkeinen työllistyminen

Itä-Suomessa ammatillisen perustutkinnon jälkeen työllisiä oli 53,9 prosenttia vuonna 2003 (taulukko 29). Työllistävin ala kaikissa maakunnissa oli sosiaali- ja terveysala, joka työllisti runsaat 70 prosenttia valmistuneista kaikissa Itä-Suomen maakunnissa. Manner-Suomessa eniten työllisiä oli palo-, poliisi- ja vankeinhoitoaloilla kuten Itä-Suomessakin sikäli kuin koulutusta maakunnissa järjestettiin.

TAULUKKO 30. Työllisten osuus (%) ammatillisen perustutkinnon 1.1.2000 - 31.7.2003 suorittaneista opintoaloittain, tilanne 2003 lopussa

Opintoala	Tutkinnon suoritusmaakunta				
	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Pohjois-Karjala	Itä-Suomen lääni	Manner-Suomi
Maatilatalous	58,6	54,6	61,0	55,6	60,2
Puutarhatalous	41,8	35,2	37,9	38,2	44,8
Kalatalous	42,3	-	-	42,3	46,6
Muu luonnonvara-ala	37,8	29,5	41,7	34,7	40,8
Metsätalous	66,9	57,0	65,1	64,2	58,5
Graafinen ala	-	-	40,0	40,0	53,1
LVI-ala	58,8	41,5	48,3	47,8	54,8
Kone- ja metalliala	49,3	56,5	58,4	56,2	57,6
Auto- ja kuljetusala	52,8	58,7	43,8	52,0	61,4
Tekstiili- ja vaatetusala	42,9	51,0	40,0	45,2	50,9
Elintarvikeala	50,0	45,9	54,0	48,6	59,0
Sähköala	42,2	40,4	38,5	40,3	46,1
Maanmittausala	38,5	-	66,7	54,8	50,5
Rakennusala	39,7	42,9	42,9	41,9	51,8
Puuala	51,4	39,5	49,4	46,3	51,1
Pintakäsittelyala	44,4	38,8	34,0	36,5	45,4
Paperi- ja kemianteoll.ala	58,3	73,6	44,0	61,3	58,9
Merenkulkuala	53,6	-	-	53,6	59,3
Muu tekniikka ja liikenne	-	45,8	26,3	33,9	61,3
Lentoliikenne	-	-	-	-	91,1
Kauppan ja hallinnon ala	59,3	53,6	51,0	54,5	60,0
Hotelli-, ravintola, suurtal.ala	52,4	53,4	45,6	50,9	58,6
Koti-,laitostal., puhd.palv.ala	26,4	48,0	48,2	39,2	42,6
Sosiaali- ja terveysala	73,4	72,5	71,9	72,6	74,6
Kauneudenhoitoala	57,7	62,6	59,6	60,1	69,3
Käsi- ja taideteollisuusala	51,3	41,9	40,8	45,0	50,1
Viestintä- ja kuvataideala	-	38,1	45,3	44,1	48,0
Musiikkiala	-	-	50,0	50,0	68,1
Teatteri- ja tanssiala	-	-	60,0	60,0	57,4
Vapaa-ajan toiminta	57,5	50,0	56,5	56,9	61,7
Liikunta-ala	60,0	-	-	60,0	70,0
Palokoulutus	-	96,2	-	96,2	96,2
Poliisikoulutus	-	-	-	-	97,4
Vankeinhoito	-	-	-	-	94,6
Muu tai tuntematon opintoala	-	-	-	-	...
Yhteensä	53,4	57,0	50,0	53,9	59,0

Tilanne vuoden 2005 lopussa

Lähde: Tilastokeskus 1.12.05

Ammatillisen perustutkinnon ops-perusteisena suorittaneet edellisen 3,5 vuoden aikana suorittaneet, tilanne vuoden lopussa (Tilastokeskus 1.12.05).

Itä-Suomessa ammatillisen perustutkinnon 1.1.2000 - 31.7.2003 välisenä aikana suorittaneiden työllistymisen vuoden 2003 lopussa oli 5,1 prosenttiyksikköä pienempi kuin Manner-Suomessa. Ammatialakohtaiset erot Itä-Suomessa (38,2 - 96,2 %) ovat suuremmat kuin Manner-Suomessa (40,8 - 97,4 %). Pohjois-Savossa työllistyneiden osuus oli suurin 57 prosenttia ja Pohjois-Karjalan pienin, 50,0 prosenttia.

Alakohtaisesti tarkasteltuna Itä-Suomen läänissä ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden työllistyneiden osuudet olivat suurimmat palokoulutus- (96,2 %), sosiaali- ja terveysalan (72,6 %) ja metsätalouden (64,2 %) koulutuksen jälkeen. Vastaavasti pienimmät työllisten osuudet perustutkinnon suorittamisen jälkeen olivat muun tekniikan ja liikenteen, pintakäsittelyn sekä muun luonnonvara-alan aloilla, joilta hieman yli kolmannes työllistyi.

Kaikissa kolmessa maakunnassa työllistyneiden osuudet olivat suurimmat sosiaali- ja terveysalalla, sekä metsätalous- ja paperiteollisuusalalla. Ne työllistivät noin kaksi kolmasosaa valmistuneista. Maakunnittain tarkas-

teltuna Etelä-Savossa työllistyneiden osuudet olivat suuria näiden lisäksi myös liikunta-alalla, Pohjois-Savossa palokoulutuksessa ja kemianteollisuudenalalla ja Pohjois-Karjalassa maanmittausalalla. Kaikissa kolmessa maakunnassa pienimmät työllistyneiden osuudet olivat luonnonvara-alalla ja puutarhatalousalalla. Yksittäisinä maakuntina pienimmät työllistyneiden osuudet olivat Etelä-Savossa koti- ja laitostalous- ja puhdistuspalvelun ja maanmittausalalla, Pohjois-Savossa puutarhatalous- sekä viestintä- ja kuvataidealalla ja Pohjois-Karjalassa muun tekniikan ja liikenteen ja pintakäsittelyn alalla.

Manner-Suomessa työllistyneiden osuudet olivat suurimmat seuraavilla koulutusaloilla: poliisi-, palo- ja vankeinhoitoala ja pienimmät muulla luonnonvara-alalla ja koti- laitostalous-, puhdistuspalvelu- sekä puutarhatalousalalla.

Jatko-opintoihin sijoittuminen opintoaloittain

Itä-Suomessa jatko-opintoihin sijoittui yli viidennes ammatillisen tutkinnon 1.1.2000 - 31.7.2003 välisenä aikana suorittaneista. Kaikista aloista eniten jatko-opintoihin suuntauduttiin musiikkialalta, 91,7 prosenttia.

TAULUKKO 31. Opiskelijoiden osuus (%) ammatillisen perustutkinnon 1.1.2000 - 31.7.2003 suorittaneista opintoaloittain, tilanne vuoden 2003 lopussa

Opintoala	Tutkinnon suoritusmaakunta				
	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Pohjois-Karjala	Itä-Suomen lääni	Manner-Suomi
Maatilatalous	24,1	23,0	32,2	24,2	24,7
Puutarhatalous	24,1	28,6	17,2	25,1	22,0
Kalatalous	28,8	-	-	28,8	42,5
Muu luonnonvara-ala	40,0	22,7	66,7	35,6	33,8
Metsätalous	12,4	32,9	9,6	15,5	22,1
Graafinen ala	-	-	53,3	53,3	26,3
LVI-ala	5,9	4,6	6,9	5,9	8,3
Kone- ja metalliala	12,0	10,1	14,0	11,7	13,2
Auto- ja kuljetusala	10,3	6,6	8,0	8,3	9,9
Tekstiili- ja vaatetusala	33,9	26,5	22,4	26,8	31,2
Elintarvikeala	37,5	21,8	9,5	20,0	18,0
Sähköala	29,1	37,1	31,7	33,5	31,5
Maanmittausala	7,7	-	22,2	16,1	23,4
Rakennusala	11,3	10,6	8,0	9,9	9,9
Puuala	19,0	12,3	17,7	16,1	14,4
Pintakäsittelyala	0,0	15,4	14,0	12,9	13,5
Paperi- ja kemianteoll.ala	33,3	13,2	16,7	15,7	16,6
Merenkulkuala	10,7	-	-	10,7	20,7
Muu tekniikka ja liikenne	-	12,5	13,2	12,9	19,5
Lentoliikenne	-	-	-	-	32,7
Kauppan ja hallinnon ala	31,7	30,8	28,4	30,3	30,7
Hotelli-, ravintola, suurtal.ala	21,5	24,9	22,0	23,2	22,0
Koti-, laitostal., puhd.palv.ala	18,6	24,0	11,8	18,5	19,5
Sosiaali- ja terveysala	17,5	17,5	16,3	17,1	19,3
Kauneudenhoitoala	16,1	21,6	14,9	17,8	19,2
Käsi- ja taideteollisuusala	29,2	26,5	33,1	29,3	26,4
Viestintä- ja kuvataideala	-	31,0	33,6	33,2	26,8
Musiikkiala	-	-	91,7	91,7	66,2
Teatteri- ja tanssiala	-	-	16,0	16,0	29,5
Vapaa-ajan toiminta	35,3	10,0	17,7	29,7	31,1
Liikunta-ala	42,9	-	-	42,9	37,1
Palokoulutus	-	12,8	-	12,8	12,8
Poliisikoulutus	-	-	-	-	4,6
Vankeinhoito	-	-	-	-	8,6
Muu tai tuntematon opintoala	-	-	-	-	...
Yhteensä	22,5	21,8	21,4	21,9	22,2

Tilanne vuoden lopussa

Lähde: Tilastokeskus 1.12.2005

Ammatillisen perustutkinnon suorittaneista runsas viidennes jatkoi välittömästi opiskelua. Itä-Suomessa siirryttiin eniten jatko-opiskelijaksi musiikki-alalta, 91,7 prosenttia, graafiselta alalta, 53,3 prosenttia ja liikunta-alalta, 42,9 prosenttia ja vähiten, vajaa kymmenen prosenttia, LVI-alalta, auto- ja kuljetusalalta ja rakennus-alalta. Manner-Suomessa taas eniten siirryttiin jatko-opintoihin musiikkialalta, kalatalousalalta ja liikunta-alalta ja vähiten poliisikoulutuksen jälkeen, LVI-alalta ja vankeinhoidon alalta.

Itä-Suomessa eniten jatko-opintoihin siirryttiin Etelä-Savossa (22,5 %) ja vähiten Pohjois-Karjalassa. Etelä-Savossa jatko-opintoihin eniten siirryttiin liikunta-alalta (42,9 %), muulta luonnonvara-alalta (40,0 %) ja elintarvikealalta (37 %) ja vähiten pintakäsittelyalalta, LVI-alalta ja maanmittausalalta. Pohjois-Savossa eniten jatko-opintoihin siirryttiin sähköalalla (37,1 %), metsätalousalalla (32,9 %) ja viestintä- ja kuvataidealalla (31,0 %) ja vähiten LVI-alalla, auto- ja kuljetusalalta ja vapaa-ajan toiminnan alalla. Pohjois-Karjalassa tutkinnon suorittamisen jälkeen opiskelu jatkui useimmiten musiikkialalla (91,7 %), graafisella alalla (53,3 %) ja liikunta-alalla (42,9 %) ja vähiten LVI-alalla, auto- ja kuljetusalalla sekä rakennus-alalla.

Alakohtaisesti tarkasteltuna musiikkialalta siirryttiin jatko-opintoihin eniten siellä, missä koulutusta järjestettiin. Pohjois-Karjalassa jatko-opintoihin sijoittumisprosentti alalta oli Manner-Suomea 25,5 prosenttiyksikköä enemmän. Musiikkialan lisäksi liikunta-alalta siirryttiin paljon jatko-opintoihin sekä Itä- että Manner-Suomessa.

Tavoitetutkinto

Itä-Suomen läänissä ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden opiskelijoiden tavoitetutkinto oli tavallisimmin ammattikorkeakoulututkinto. Vähiten tavoiteltu oli ylioppilastutkinto.

TAULUKKO 32. Ammatillisen perustutkinnon 1.1.2000 - 31.7.2003 suorittaneiden jatko-opintojen tavoitetutkinto koulutusasteen mukaan, tilanne vuoden 2003 lopussa

Oppilaitoksen sijainti- maakunta	Ammatillisen perustutkinnon suorittaneet	Joista opiskelijoita, %	Tavoite: ylioppilastutkinto, %	Tavoite: ammatillinen tutkinto, %	Tavoite: ammatti-korkeakoulututkinto, %	Tavoite: yliopistotutkinto, %	Tavoite: muu tai tuntematon tutkinto, %
Etelä-Savo	3 961	22,5	2,1	30,3	58,2	4,7	4,6
Pohjois-Savo	6 591	21,8	3,3	28,6	61,3	4,2	2,6
Pohjois-Karjala	4 521	21,4	1,9	24,6	63,2	4,8	5,6
Itä-Suomen lääni yhteensä	15 073	21,9	2,5	27,9	61,0	4,5	4,0
Manner-Suomi	109 315	22,2	3,2	24,6	63,4	5,4	3,3

Sisältää sekä työlliset että päätoimiset opiskelijat
Lähde: Tilastokeskus 1.12.05

Itä-Suomen läänissä ammatillisen perustutkinnon suorittaneista yli viidennes jatkoi opiskelua. Selkeästi tavoitelluin jatkotutkinto oli ammattikorkeakoulututkinto, johon pyrki melkein kaksi kolmannesta jatko-opiskelijoista. Itä-Suomessa ammattikorkeakoulututkintoa tavoittelevien osuus oli hieman pienempi kuin Manner-Suomessa. Myös yliopistotutkintoa tavoitteli Itä-Suomessa Manner-Suomea pienempi osuus jatko-opiskelijoista. Sen sijaan ammatillinen jatkotutkinto oli Itä-Suomessa suosittumpi kuin Manner-Suomessa. Maakunnittain selkein ero oli Etelä-Savon ja Pohjois-Karjalan välillä. Ammatillisen perustutkinnon suorittaneista Etelä-Savossa 30,3 prosenttia ja Pohjois-Karjalassa 24,6 prosenttia tavoitteli ammatillista tutkintoa.

Työllistyminen ja jatko-opintoihin sijoittuminen sukupuolen mukaan

Sukupuolen mukaan tarkasteltuna ammatillisen perustutkinnon suorittaminen ja sen jälkeinen työllistyminen on samansuuntaista sekä Itä- että Manner-Suomessa. Ammatillisen perustutkinnon suorittivat miehet useammin kuin naiset, mutta tutkinnon suorittamisen jälkeen naiset sijoituivat miehiä paremmin työhön.

TAULUKKO 33. Ammatillisen perustutkinnon I.1.2000 - 31.7.2003 suorittaneiden pääasiallinen toiminta sukupuolen mukaan, tilanne vuoden 2003 lopussa

Oppilaitoksen sijainti- maakunta	Ammatillisen perustutkinnon suorittaneet, lkm		Työlliset %		Joista opiskelijoita* %		Työttömät %		Päätoimiset opiskelijat %		Muut %	
	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet
	Etelä-Savo	1 891	2 070	57,9	49,4	11,5	7,5	17,9	19,2	13,7	12,6	10,6
Pohjois-Savo	2 966	3 625	57,2	56,7	10,6	8,4	18,3	18,8	14,2	11,0	10,3	13,5
Pohjois-Karjala	2 036	2 485	53,5	47,1	9,7	6,5	20,4	22,5	15,1	12,1	10,9	18,3
Itä-Suomen lääni yhteensä	6 893	8 180	56,3	52,0	10,6	7,6	18,8	20,0	14,3	11,7	10,5	16,3
Manner-Suomi	53 344	55 971	62,8	55,2	12,5	8,1	14,9	16,9	12,6	11,5	9,7	16,4

* sisältyvät työllisiin

Lähde: Tilastokeskus 1.12.2005

Itä-Suomessa ammatillisen perustutkinnon suorittaneista oli miehiä selvästi enemmän kuin naisia. Työttömmiksi tutkinnon suorittamisen jälkeen jäivät miehet naisia useammin. Jatko-opintoihin naiset hakeutuivat jonkin verran miehiä enemmän.

4.1.4.2 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Johtopäätökset

- Vuonna 2003 Itä-Suomessa ammatillisen perustutkinnon suoritti 15 073 henkilöä. Heistä 1 949 eli 13 prosenttia aloitti välittömästi jatko-opinnot, joten jatko-opintoja koskeva tavoite toteutuu koko läänin alueella. Eniten jatko-opintoihin siirryttiin musiikkialalta ja vähiten LVI-alalta sekä auto- ja kuljetusalalta. Jatko-opiskelun suosiota lienee lisännyt myös ammatillisen perustutkinnon jälkeinen heikko työllistyminen
- Ammatillisen perustutkinnon suorittaneista 2 935 eli 19,5 prosenttia oli työttöminä. Tutkinnon jälkeinen heikko työllistyminen on yhteydessä Itä-Suomen maakuntien huonoon työllisyystilanteeseen. Työllistyminen oli Itä-Suomessa Manner-Suomea heikompaa ja jäi alle tavoitetason. Työllisten määrä kolmen tarkasteluvuoden aikana on kuitenkin noussut hieman. Parhaita työllistymisen oli Pohjois-Savossa ja heikointa Pohjois-Karjalassa. Työllistänein ala koko läänissä oli sosiaali- ja terveysala, joka työllisti lähes 73 prosenttia valmistuneista.
- Perustutkinnon jälkeen opiskelevien ensisijainen tavoite oli korkeakoulututkinto. Itä-Suomen läänissä ammatillisen perustutkinnon suorittaneilla suosituin tavoitetutkinto oli ammattikorkeakoulututkinto. Etelä-Savossa suosituin tavoitetutkinto oli kuitenkin ammatillinen tutkinto.
- Naisten ja miesten välillä oli eroja työllistymisessä ja jatko-opintoihin sijoittumisessa. Naiset hakivat ammatilliseen koulutukseen vähemmän kuin miehet, mutta koulutuksen jälkeen he sijoittuvat työhön ja jatko-opintoihin miehiä paremmin.

Toimenpide-ehdotukset

- Koulutus- ja kulttuuritoimen rahoituslaki tulee muuttaa siten, että se nykyistä paremmin ottaa huomioon koulutuksen jälkeisen työllistymisen ja kannustaa koulutuksen järjestäjiä auttamaan nuoria työelämään ja jatko-opintoihin sijoittumisessa.
- Alueellista ennakointityötä tulee kehittää edelleen alakohtaisesti. Elinkeinorakenteen ja ammattitaitovaatimusten muutokset edellyttävät koulutuksen järjestäjien ja työelämän toimijoiden tiivistä yhteistyötä.
- Koulutuksen järjestäjien ja työnantajien tulee kehittää ja ottaa käyttöön sopimusperustainen malli, joka takaa työnantajalle tutkinnon suorittaneen henkilön oikeanlaisen ammattiosaamisen. "Osaamistakuu"-sopimuksen mukaisesti koulutuksen järjestäjä on velvollinen täydentämään "osaamistakuun" piirissä olevan työntekijän osaamista, kunnes se vastaa tehtävän vaatimuksia.
- Miehiä sekä erityisesti naisia tulee kannustaa "osaamistakuu"-opintoihin.

Lähteet

Koulutus ja tutkimus 2003 - 2008. Kehittämissuunnitelma. Opetusministeriön julkaisuja 2004:6. Helsinki 004.
Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset 2004. Tilastokeskus SVT. Koulutus 2005:2.
Laki ammatillisesta koulutuksesta. 630/1998.
Opetusministeriön toiminta ja taloussuunnitelma 2006 - 2009. Opetusministeriön julkaisuja 2005:4.
Opetushallituksen oppilaitostietokanta OPTI.
Opetushallituksen oppilaitostietokanta OPTI.
Opetusministeriön toiminta ja taloussuunnitelma 2006 - 2009. Opetusministeriön julkaisuja 2005:4.
Te-keskus 20.1.2004. www.te-keskus.fi/etela-savo.
Te-keskus 31.12.2001. www2.te-keskus.fi/new/pok/tilastot/joulu01.htm.
Te-keskus 22.1.2002. www2.te-keskus.fi/new/pos/tilastot/2001/joulu/KatsI201.htm.
Tilastokeskuksen Sijoittumispalvelu.
Valtion talousarvioesitys vuodelle 2006.